

شناسایی شاخص‌های ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس

سید محمدعلی مسیبی^۱، هادی خان محمدی^۲، مهدی حسن‌وند^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۲۶ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۱۰/۱۷

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیست و سوم، شماره ۸۹، زمستان ۱۳۹۹

چکیده

هدف این پژوهش ارائه شاخص‌های مناسب جهت ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس شورای اسلامی با توجه به شرایط بومی کشورمان است. جهت جمع‌آوری داده‌ها، با توجه به اشباع نظری محقق، ۱۰ مصاحبه هدفمند و نیمه‌ساختاریافته با نمایندگان دو دوره مجلس شورای اسلامی و برخی صاحب‌نظران صورت پذیرفت و با یکی از انواع روش تحقیق کیفی و از دسته روش‌های تحلیل متن با نام تحلیل تماتیک، داده‌های متنی حاصل از مصاحبه‌ها تجزیه و تحلیل شد. نتایج اجرای فرایند تحلیل تم، به شناسایی ۸۹ شاخص ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس شورای اسلامی منجر گردید که این شاخص‌ها در ۱۷ مضمون سازمان‌دهنده دسته‌بندی شده و مضامین سازمان‌دهنده نیز خود به ۴ بعد عملکرد فردی و عمومی کارگزاری، عملکرد حاکمیتی، عملکرد اجتماعی و عملکرد حرفه‌ای تقسیم‌بندی شده‌اند تا تصویر درست و جامعی از شاخص‌های ارزیابی عملکرد نماینده را نمایش دهند. با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌گردد سامانه‌ای با دسترسی آزاد مردم و نمایندگان به آن، راه‌اندازی شده و برای هر نماینده به صورت کاملاً به‌روز، اطلاعات مربوط به ارزیابی ایشان اعمال و در معرض انظار عمومی قرار گیرد، به‌طور مثال نماینده تا امروز چند جلسه حضور داشته است؟ چه طرح‌هایی را پیگیری کرده است؟ چند جلسه مردمی ترتیب داده است؟ و به این صورت که نظام رتبه‌بندی نمایندگان و رتبه‌بندی کمیسیون‌ها به وجود آید.

واژه‌های کلیدی: شاخص، ارزش‌یابی عملکرد، معیارهای یابی، نمایندگان مجلس

^۱ (نویسنده مسئول) شناسایی ارشد ملار لا دولتی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران smohammadli.m110@gmail.com

^۲ استاد یار گروه ملاری دولتی دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

^۳ کارشناسی ارشد مدیری دولتی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۱- مقدمه

مجلس، یکی از اساسی‌ترین ارکان حاکمیتی و تصمیم‌سازی در کشورها به‌شمار می‌رود. بسیاری از نظام‌های دنیا از مجلس برخوردار بوده و مجلس هر یک به تناسب وضعیت‌شان، از اثرگذاری خاصی برخوردار است. (Chiru, 2018) مجلس در ایران نیز، حائز اهمیت بوده و مظهر اصلی مردم‌سالاری دینی و اراده و حاکمیت مردم محسوب می‌گردد. از نظر امام خمینی، بنیانگذار جمهوری اسلامی نیز مجلس در رأس امور است و قریب به ۶۰ اصل (حدود یک سوم از قانون اساسی)، به مسائل مجلس مربوط می‌شود که حاکی از اهمیت مجلس در اداره امور کشور است. ضمن اینکه بر اساس اصل ۵۷ قانون اساسی، «قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران عبارت‌اند از: قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه که این قوا مستقل از یکدیگر و زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت، بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می‌گردند» همچنین بر اساس اصل ۵۸ قانون اساسی اعمال قوه مقننه از طریق مجلس شورای اسلامی است که اعضای آن را نمایندگان منتخب مردم تشکیل می‌دهند.

با عنایت به اینکه فصل ششم قانون اساسی، مربوط به قوه مقننه و مجلس بوده و وظایف عمده مجلس در دو بخش قانون‌گذاری و نظارت خلاصه می‌گردد، می‌توان گفت مجلس، مهم‌ترین رکن تصمیم‌گیری در نظام جمهوری اسلامی ایران به‌شمار می‌رود؛ به نحوی که نماینده مردم تهران با فردی که از افزایش بی‌رویه قیمت خودرو گلایه کرد) از مصادیق بارز فقدان ارزیابی صحیح نمایندگان بود که از عدم وجود شاخص‌های مناسب جهت سنجش و ارزیابی عملکرد نمایندگان چهره برداشت؛ چراکه می‌بایست برخوردها، مزایا، توبیخ‌ها و... بر اساس عملکرد افراد صورت گیرد اما در واقع شاهد هستیم که به دلیل نبود کار علمی، ارزیابی‌ها گاه به‌صورت ژورنالیستی، جناحی، سلیقه‌ای و... صورت می‌پذیرد که این روند به امری غیراصلاحی و گاه مخرب در عملکرد افراد تبدیل شده است؛ به عبارت دیگر علت این اختلاف‌ها این است که در تعریف رفتارهای نمایندگان مجلس (مانند رفتار خلاف شئون نمایندگی یا اعمال خلاف امنیت ملی و...) تعاریف دقیق و قابل پیگیری، مورد سؤال است و همچنین از طرفی شاخص‌های ارزیابی که بتواند با توجه به تعاریف دقیق از رفتار نمایندگان، آن‌ها را ارزیابی کند، وجود ندارند.

لذا سؤال اساسی این است که شاخص‌های ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس چیست؟ ابعاد عملکرد حرفه‌ای نمایندگان مجلس کدامند؟ ابعاد عملکرد حاکمیتی نمایندگان مجلس چیست؟ عملکرد اجتماعی نمایندگان مجلس دارای چه ابعادی است؟ این پژوهش تلاشی در راستای یافتن پاسخ این‌گونه پرسش‌ها است تا بتواند با ارائه شاخص‌هایی دقیق و درست، کیفیت عملکرد هر نماینده را به نحوی متناسب سنجش نماید.

۱-۱- تعریف ارزیابی عملکرد^۴

اندازه‌گیری عملکرد یا سنجش عملکرد، فرایندی است که با هدف تعیین درجه کفایت و لیاقت کارکنان از لحاظ انجام وظایف محوله و قبول مسئولیت‌ها در سازمان، انجام می‌گیرد. (Lisa, 2008: 18) در این فرایند مدیران ارشد یک سازمان، شرکت، مؤسسه یا نهاد، رفتار کارکنان زیرمجموعه خود را مورد بررسی و مشاهده قرار می‌دهند تا بتوانند بازخوردهای لازم را درباره نقاط قوت و ضعف رفتار کارکنان، به آن‌ها ارائه نمایند. به بیانی ساده ارزیابی عملکرد به سنجش نسبی عملکرد انسانی در رابطه با نحوه انجام کار مشخص در یک دوره زمانی معین، در مقایسه با استاندارد انجام کار اطلاق می‌گردد. (Thompson, 2007: 28)

در طی یکی دو دهه گذشته، معرفی سیستم ارزیابی عملکرد یکی از گسترده‌ترین روندهای بین‌المللی در مدیریت دولتی نوین بوده است. اطلاعات در رویه حرکت مدیریت دولتی نوین^۵ (NPM) به تغییرات اساسی در مدیریت سازمان‌های بخش دولتی بر اساس ایده بازارهای رقابتی و انتخاب تکنیک‌های مدیریت بخش خصوصی منجر شده است (Roland et al, 131: 2014) دولت‌ها در سراسر دنیا از مدیریت بوروکراتیک سنتی خدمات عمومی فاصله گرفته و اصول مدیریت جدیدی مانند غیرمتمرکزسازی، انعطاف‌پذیری، خدمات باکیفیت، واکنش‌پذیری مشتری‌مداری و بهره‌وری را اعمال کرده‌اند. متون علمی بر اهمیت سنجش عملکرد (PM) به عنوان یکی از روش‌هایی که با استفاده از آن‌ها سازمان‌ها می‌توانند کیفیت را برای ذی‌نفعان خود تضمین کنند، تأکید کرده‌اند (Alboushra et al, 2015: 10).

زمانی که سیستم‌های ارزیابی عملکرد با سازمان‌ها در بخش دولتی هماهنگ می‌شوند، تشخیص تمرکز مأموریت، در بر گرفتن تمام گروه‌های مورد توجه سازمان و تأکید بر اهمیت منابع انسانی، مهم می‌شوند؛ بنابراین ممکن است برای ارزیابی عملکرد در بخش دولتی بیش از یک روش ارزیابی عملکرد انتخاب شود. آن‌ها باید با روش‌های دیگر ادغام شوند به نحوی که عملکرد سازمان را بتوان به شیوه‌های پیچیده و کامل ارزیابی کرد. (Rai & Spary, 2019: 36) ارزیابی عملکرد در بخش دولتی تنها در صورتی هدفمند است که استراتژی‌ها و پاسخ‌ها با تمام بخش‌های ارزیابی هماهنگ باشند؛ بنابراین برای تحقق انعطاف‌پذیری در سازمان‌ها، کارت امتیاز متوازن (BSC) را می‌توان با در نظر گرفتن معیارهای MBNQA به کار بست (Balaboniene & Vecerskinien, 2015: 318). باید توجه داشت که اگرچه هدف اصلی سازمان‌های تجاری کسب سود است، اما فلسفه وجودی سازمان‌های بخش دولتی، سود نبوده و بنابراین مشکل وقتی به وجود می‌آید که روش‌های ارزیابی عملکرد استفاده‌شده برای سازمان‌های دولتی، برای سازمان‌های خصوصی به کار رود. (Sole, 2010: 12) به بیانی دیگر، در مقایسه با شرکت‌های سودآور، هدف از سازمان‌های بخش دولتی، فراهم کردن خدمات کیفی و قابل دسترس، برآورده کردن نیازهای عموم و استفاده از منابع قابل دسترس به شکل کارآمد و مؤثر است

⁴ - performance evaluation

1. New public Management

چراکه فعالیت اصلی سازمان‌های بخش دولتی، فراهم کردن خدمات اجتماعی، آموزشی، علمی، فرهنگی، ورزشی و خدمات رایگان دیگر است که در قوانین اساسی متعلق به شهروندان مشخص شده است. لذا مدیریت عملکرد در سازمان‌های دولتی به سمت پیاده‌سازی این اهداف سوق پیدا می‌کند (Balaboniene & Vecerskinien, 2015:318). عملکرد بخش دولتی اساساً با پیاده‌سازی تصمیمات سیاسی در حالت اجرایی یعنی از طریق ایجاد قوانین مشخص و مرتبط با جامعه، در ارتباط است (Roland et al, 2014: 133) این در شرایطی است که ارزیابی عملکرد سازمان‌های بخش خصوصی به سمت افزایش سود و رضایت نیازهای مالکان است. (Rai & Spary, 2019,22) طبق تحقیقات زیتهال، بیتنر (۲۰۰۳)، محیط رقابتی به شکل تأسف‌باری به بخش‌های اقتصادی تأثیر می‌گذارد، به طوری که نتیجه‌ی عملکرد قابل فهم نیست و تأثیر آن پس از مدت‌زمان طولانی احساس می‌شود. بنابراین ارزیابی عملکرد به شکل نظام‌مند و هماهنگ برای سازمان‌های بخش دولتی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است و می‌توان مدیریت سازمان را بهبود بخشیده، رضایت جامعه را از ارائه خدمات و قابلیت دسترسی آن‌ها، افزایش داد. (Pollitt & Boukaert,2011:45)

اهمیت ارزیابی عملکرد در سازمان‌های بخش دولتی حتی با مدیریت دولتی جدید نیز بیشتر شده است و هدف آن‌ها تطابق روش‌های ارزیابی عملکرد به کاررفته سازمان‌های خصوصی برای بخش دولتی است، طوری که این عملکرد را می‌توان به شکل کارآمدتری سازمان‌دهی و بنابراین نیازهای کاربران را می‌توان بهتر برآورده کرد. (DePauw & Andeweg, 2018) تئوری و عمل ارزیابی عملکرد نشان می‌دهد ارزیابی عملکرد یک فرآیند پیچیده است و استفاده از سیستم‌های ارزیابی در بخش دولتی بسیار خاص است، چون تمام وظایف سازمان‌های دولتی بر تأمین نیازهای عموم متمرکز می‌شود، یعنی استفاده از روش‌های ارزیابی عملکرد سازمان‌های بخش دولتی دشوار است (Sampaio et al, 2012).

۲- مبانی نظری

۲-۱- مدل‌های ارزیابی عملکرد بخش دولتی

پولیت با پنل بهره‌وری خدمات عمومی^۱ انگلستان برای بهبود عملکرد بخش دولتی در ارائه خدمات و حل مشکلات آن‌ها در این زمینه بر موضوع بهره‌وری به صورت گسترده تمرکز نمود تا صرفه اقتصادی، کارایی و اثربخشی (۳Es) را پوشش دهد. طبق این مدل که در دهه ۱۹۸۰ از سوی پولیت مطرح گردیده بود، به منظور تمییز قائل شدن میان دیدگاه مشتری، مصرف‌کننده و شهروند (۳Cs)، باید صرفه اقتصادی^۲ با برابری^۳ جایگزین شود. در توضیح مختصر مدل می‌توان گفت: چشم‌انداز روشن^۴ اشاره می‌کند به اطمینان دادن از اینکه سازمان‌ها درک روشنی از جهت‌گیری دارند. سنجه‌ها باید SMART^۵ و در تمام سازمان با یکدیگر مرتبط باشند. هر هدفی باید مالکی داشته باشد چه به صورت فردی و چه

---

1. Zeithalm, Bitner

1. Public service Productivity Panel 2000

2. economy

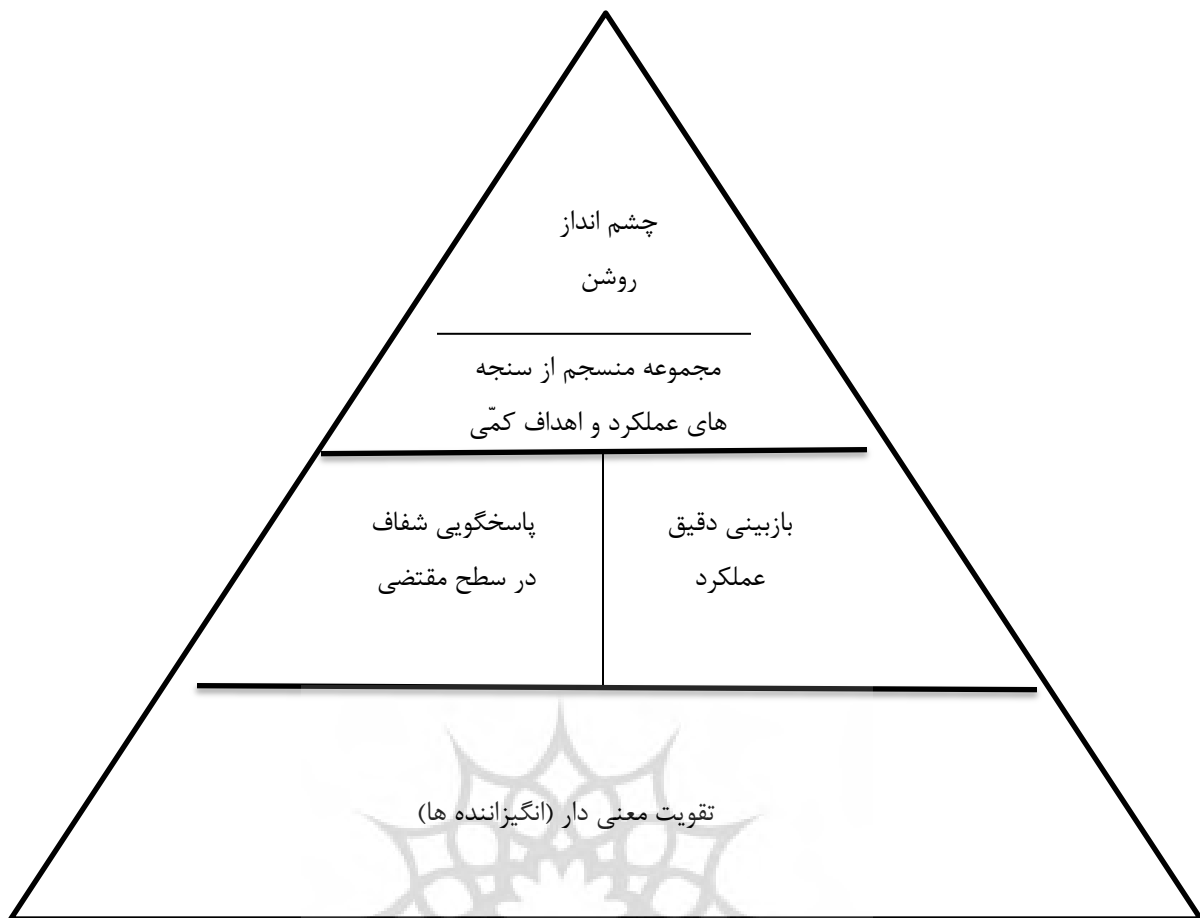
3. equity

1. bold aspiration

2. Specific Measurable Attainable-Realistic and timely

جمعی اهداف و دستیابی به آنها باید به صورت ضابطه‌مند و دقیق مورد بازبینی و بررسی قرار گیرند و در نهایت موفقیت در ارائه عملکرد هدف‌گذاری شده باید از طریق انگیزاننده‌ها تقویت گردد (Radnor & McGuire, 2004). تامل در شکل ذیل به درک بهتر مدل کمک می نماید:

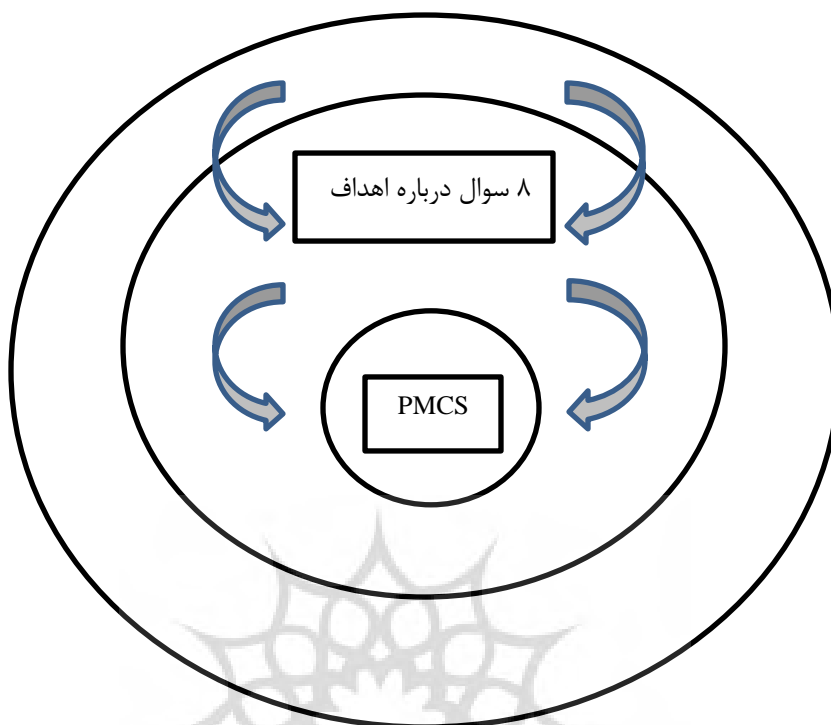

شکل ۱: مدل مدیریت عملکرد پنل بهره‌وری خدمات عمومی (Radnor & McGuire, 2004)

اتلی^{۱۰} و فریرا^{۱۱} در سال ۲۰۰۵ بر اساس چارچوبی که اتلی در سال ۱۹۹۹ مطرح کرده بود، مدل مفهومی خود را درباره سیستم‌های مدیریت عملکرد به صورت تجربی سیستم‌های کنترل مدیریت در طیفی از سازمان‌ها ساختند. آن‌ها چارچوب پیشین را از چند جهت توسعه دادند؛ اولاً: آن را چارچوب کنترل و مدیریت عملکرد^{۱۲} نامیدند. دوماً، یک بعد دیگر با عنوان «سطح کنترل» بدان افزودند. سوماً: داده‌هایی را از مجموعه‌ای از مطالعات موردی جمع‌آوری کردند تا از آن‌ها برای توسعه مدل مفهومی پیشین استفاده کرده و در آخر پنج موضوع (سؤال) را به دوازده مورد گسترش دادند که ۸ سؤال با دغدغه‌های کارکردی^{۱۳} درباره طراحی سیستم مرتبط است و ۴ سؤال دیگر بیشتر به عوامل زمینه‌ای^{۱۴} و

-
3. Otley
  4. Ferreira
  1. performance management and control framework
  2. functional
  3. contextual

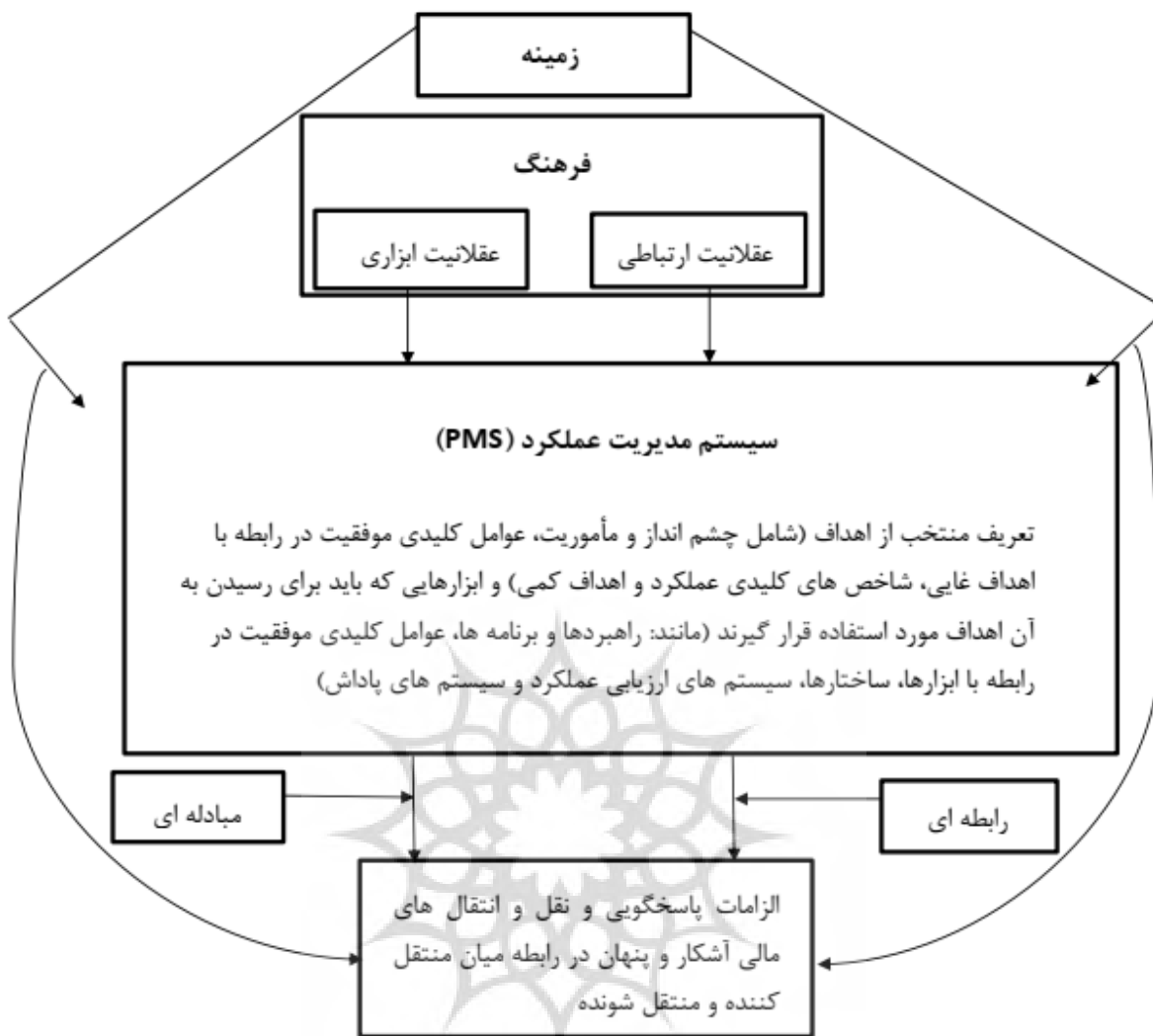
فرهنگی ارتباط دارد که تقویت‌کننده و تا حدی راهنمای دغدغه‌های کارکردی هستند (Broadbent & Laughlin)

شکل ۲: مدل مدیریت عملکرد فریرا و اتلی (Broadbent & Laughlin ۲۰۰۹)

برودبنت و لاولین^{۱۵} بر اساس چارچوبی که اتلی در سال ۱۹۹۹ برای مدیریت عملکرد سازمانی ارائه نموده و در سال ۲۰۰۵ توسط فریرا و اتلی گسترش یافته، مدل مفهومی جدیدی ارائه نموده‌اند که مدل پیشین را در سه جهت تمرکز، زمینه و فرهنگ توسعه داده است؛ بنابراین کار برودبنت و لاولین توسعه مدل است. نگاه ایشان سازمانی است نه فردی و حوزه کلی بحث، سیستم‌های کنترل در مدیریت است. آنها مدیریت عملکرد را فراتر از سنجش عملکرد می‌دانند و میان این دو به‌وضوح تمایز قائل شده‌اند و این دو اصطلاح را به‌جای هم استفاده نمی‌کنند. از منظر ایشان دستگاه‌های مدیریت عملکرد با مدیریت نتایج (پیامدها یا اهداف) و ماهیت و کارکرد اجزای تشکیل‌دهنده این نتایج (وسایل و ابزارهایی که برای رسیدن به آن نتایج به کار گرفته می‌شوند) بیشتر در سطح سازمانی نه فردی سروکار دارد (Broadbent & Laughlin). آنها چارچوب مدیریت عملکرد فریرا و اتلی را در سال ۲۰۰۶ توسعه دادند و به مدل مفهومی زیر دست یافتند:

4. Broadbent and laughlin

شکل ۳: مدل مفهومی سیستم مدیریت عملکرد (Broadbent & Laughlin ۲۰۰۹)

نکته محوری در نگرش مویینهان^{۱۶} این است که اطلاعات عملکرد مبهم است و بازیگران مختلف متناسب با نقش‌های خود از آن استفاده می‌کنند. همین نگاه اساس مدلی پیشنهادی وی را تشکیل می‌دهد که او از آن به‌عنوان مدل «گفتگوی تعاملی در استفاده از اطلاعات عملکرد»^۲ یاد می‌کند و این رویکرد را به‌مثابه یک دیدگاه ساخت‌گرای اجتماعی^۳ توصیف می‌کند. وی مباحث خود را نشأت گرفته از مطالعات خویش در دهه گذشته بر روی چگونگی ایجاد، انتخاب، تفسیر و استفاده از اطلاعات عملکرد می‌داند. او در این مطالعات به این نتیجه رسیده است که ایجاد، انتخاب،

1. Moynihan
2. Interactive dialogue model of performance
3. Social Constructivist Perspective

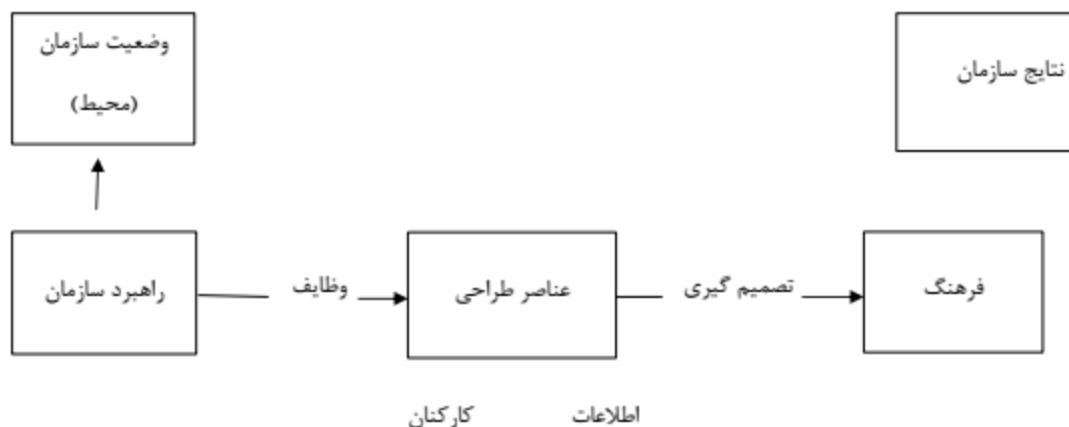
تفسیر و ارائه اطلاعات عملکرد یک فرایند خودکار یا عینی نیست بلکه متأثر از نقش‌هایی است که بازیگران در فرآیند سیاسی ایفا می‌کنند. موینهاان مدیریت عملکرد را به‌مثابه یک سیستم تعریف می‌کند که از طریق برنامه‌ریزی راهبردی و رویه‌های سنجش عملکرد، اطلاعات عملکرد تولید می‌کند و این اطلاعات را به حوزه‌های تصمیم مرتبط می‌نماید تا اینکه به‌طور ایده‌آل آن اطلاعات بر طیفی از تصمیمات احتمالی تأثیر بگذارد.

شکل ۴: مدل یکپارچه‌سازی برنامه‌ریزی، سنجش و حوزه‌های تصمیم (Moynihan, 2008)

مدل مدیریت عملکرد سازمانی هانا که در تعدادی از مجموعه‌های سازمانی به‌طور موفقیت‌آمیزی به‌کارگیری شده، چارچوبی است برای در نظر گرفتن پنج متغیر کلیدی (شامل وضعیت سازمان، راهبرد سازمان، عناصر طراحی، فرهنگ و نتایج سازمانی) که بر عملکرد سازمانی تأثیرگذارند. در این مدل عملکرد سازمانی به‌مثابه یک پیامد که متأثر از کیفیت توازن یا سازگاری پنج عامل مهم با یکدیگر است، در نظر گرفته شده است. همچنین این مدل زنجیره سبب و اثر^{۱۷} را که نتایج را تولید می‌کند، ترسیم می‌نماید (چه نتایج مطلوب باشند و چه نامطلوب) (Hanna, 1988: 38-41).

1. Cause and effect chain

شکل ۵: مدل عملکرد هانا (Hanna, 1998)

پویستر در کتاب خود سه دغدغه روش شناختی را درباره سنجش عملکرد در قالب سه سوال مطرح می کند و آن را به مثابه مدلی مفهومی، مبنا قرار می دهد برای سنجش مطالب و محتوای کتاب، پرسش نخست این است که چه چیزی باید سنجیده شود؟ وی در پاسخ به این سوال استفاده از مدل منطق برنامه را برای شناسایی پیامدها و سایر معیارهای عملکرد پیشنهاد می کند پرسش دوم درباره چگونگی سنجش این ابعاد عملکرد است. در این بخش تعریف شاخص های عملیاتی و روایی و پایایی آنها مورد بحث قرار می گیرد. دغدغه سوم مربوط به نحوه استفاده از داده های عملکرد پس از جمع آوری آنهاست. تحلیل داده ها و انجام مقایسات لازم به منظور فراهم آوردن اطلاعات واقعی و سپس به کارگیری این اطلاعات در تصمیم گیری ها در این مرحله سوم مطرح می گردد (Poister, ۲۰۰۳).

سُل و شیوما^{۱۸} در سال ۲۰۰۹ مدل جامع مدیریت عملکرد برای سازمان های دولتی را ارائه کردند. این مدل با هدف شناسایی و توصیف عوامل محوری و مراحل فرآیند اندازه گیری و مدیریت عملکرد طراحی شده و ارتباط میان ابعاد مهم عملکرد بخش دولتی و استفاده اثربخش از آنها را مورد تأکید قرار می دهد. مدل مذکور اجزای اصلی یک نظام اندازه گیری و مدیریت عملکرد را در خود جای داده و آنها را در یک فرآیند مدیریت اثربخش، یکپارچه می سازد. به زعم برخی از نویسندگان این مدل بیانگر این مطلب است که اهداف اصلی یک سیستم اندازه گیری و مدیریت عملکرد در یک سازمان دولتی عبارتند از: تضمین شفافیت برای ذی نفعان از طریق یک فرآیند سیستماتیک پاسخگویی درونی و بیرونی؛ دستیابی به اهداف و دستاوردها از طریق بهبود عملکرد در تمام سطوح سازمانی برای درک بهتر فرآیند اندازه گیری و مدیریت عملکرد در قالب اتخاذ و استفاده از شاخص های عملکرد. مدل مذکور سه سطح سازمانی راهبردی، عملیاتی و

1. Sole and Schiuma (2009)

فردی را از یکدیگر متمایز می‌سازد؛ بدین معنی که افراد در سطوح مختلف سازمان نیازمند اطلاعات گوناگون هستند. مدیران عالی و سیاستمداران به یک جمع‌بندی راهبردی از عملکرد سازمانی نیاز دارند، در حالی که مدیران میانی اطلاعاتی می‌خواهند که در مدیریت خدمات یا گروه‌شان به آنها کمک نماید. افراد نیز نیازمند دانستن چگونگی عملکرد خویش هستند (Sole & Schiuma, 2009).

۱-۳-۱ تجربیات ایران در حوزه ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس

یکی از عوامل مورد نیاز در تحقیقات علمی، بررسی تجارب مرتبط با موضوع است. از این‌رو در این پژوهش به تجارب داخلی در حوزه ارزیابی نمایندگان اشاره شده و مواردی مانند سامانه مجلس‌گرافی، قوانین و ساختار هیات نظارت بر نمایندگان مطرح شده است.

۱-۳-۱-۱ تجربیات داخلی ارزیابی نمایندگان مجلس

۱-۳-۱-۱-۱ سامانه مجلس‌گرافی

آزمایشگاه شبکه‌های اجتماعی دانشگاه تهران، با هدف شفاف‌سازی عملکرد نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نرم‌افزار مجلس‌گرافی را راه‌اندازی نموده است. این سامانه یک کار پژوهشی دانشگاهی در حوزه شبکه‌های اجتماعی و پردازش متن است که تمامی اطلاعات مندرج در آن از اسناد منتشر شده توسط مجلس استخراج شده است. با توجه به اینکه مردم به عنوان رای دهندگان، تمایل دارند عملکرد نماینده خود را رصد نموده و از نتیجه انتخاب خود آگاهی داشته باشند (Mckay, 2020) در این سامانه عملکرد نمایندگان از منظر ۶ شاخص مورد ارزیابی و رتبه‌بندی قرار گرفته که از میان این شاخص‌ها، سه شاخص «نظم حضور در صحن علنی مجلس بر اساس غیبت‌ها و تاخیرهای نمایندگان»، «نطق‌های پیش از دستور»، «تذکرات کتبی نماینده به هیات دولت» با تکنیک‌های پردازش زبان طبیعی از متن صورت‌جلسات مجلس استخراج شده است. سه شاخص دیگر شامل «تعداد طرح‌های ارائه شده توسط نماینده»، «تعداد طرح‌های امضا شده توسط نماینده» و «تعداد سؤالات مطرح شده در کمیسیون‌ها» نیز از روی اطلاعات منتشر شده در سایت مجلس استخراج گردیده است. در این سامانه برای هر نماینده یک صفحه شخصی ایجاد شده است که تمام فعالیت‌های وی در قالب نمودارهای متنوع به تصویر کشیده شده و با دیگر نمایندگان مقایسه شده است. اطلاعات مورد استفاده «مجلس‌گرافی» برای تحلیل شامل ۳۵۰ صورت‌جلسه است که اولین جلسه آن در تاریخ ۱۳۹۱/۰۳/۰۷ و آخرین آن در تاریخ ۱۳۹۴/۰۶/۰۳ بوده است.

یکی از گزارش‌های این سامانه، کلمه‌گرافی نطق‌های نمایندگان است. در کلمه‌گرافی، کلمات کلیدی صحبت‌ها با تکنیک‌های پردازش متن استخراج شده و کلمات، متناسب با تعداد رویدادشان در نطق نماینده با اندازه‌های متفاوت رسم

شده‌اند. همین نوع نمودار برای سوالات و تذکرات نماینده نیز تهیه شده که به نحو جالب توجهی موضوعاتی که هر نماینده بر روی آن تمرکز کرده را به تصویر کشیده است. یکی دیگر از گزارش‌های «مجلس‌گرافی»، رتبه‌بندی نمایندگان بر اساس جمیع این ۶ شاخص است که فعال‌ترین و غیرفعال‌ترین نمایندگان را به صورتی کاملاً شفاف در معرض دید عموم قرار می‌دهد. علاوه بر این، نمایندگان استان‌های مختلف نیز با یکدیگر مقایسه شده‌اند تا تصمیم‌گیری مردم برای قضاوت در مورد عملکرد نماینده شهرشان در مقایسه با شهرهای هم‌جوار تسهیل شود. همچنین این سامانه در یک گزارش، جمع‌بندی فعالیت متوسط نمایندگان استان‌ها را با هم مقایسه می‌کند تا فعال‌ترین و ضعیف‌ترین استان‌ها در امر قانون‌گذاری معرفی شوند. گزارش‌های تحلیلی این سامانه به آدرس (majles.sociallab.ir) در دسترس عموم قرار داده شده است.

۱-۳-۱ قانون نظارت بر رفتار نمایندگان

طرح نظارت بر نمایندگان مجلس در سال ۱۳۸۹ از سوی ۵۵ نماینده مجلس ارائه و در تاریخ ۱۳۹۱/۰۲/۰۳ با وجود مخالفت گروهی از نمایندگان، از سوی شورای نگهبان مورد تأیید قرار گرفت که به موجب ماده ۱ آن، در ابتدای هر دوره مجلس شورای اسلامی و حداکثر سه ماه پس از انتخاب هیأت رئیسه دائمی، هیأت نظارت برای همان دوره تشکیل می‌گردد. در ماده ۲ این قانون محدوده امور مورد رسیدگی هیأت نظارت شامل بندهای ذیل، مشخص شده است:

الف- گزارش‌های واصله درباره سوء استفاده و تخلف مالی یا اخلاقی نماینده و درآمدها و هزینه‌های غیرمتعارف وی
ب- گزارش‌های مربوط به رفتار خلاف شئون نمایندگی

پ- گزارش‌های واصله درباره اعمال خلاف امنیت ملی کشور و سایر اعمال مجرمانه از بُعد انتظامی

ت- گزارش‌های هیأت رئیسه درباره غیبت، تأخیر و بی‌نظمی نماینده موضوع مواد (۷۸) تا (۸۱) و (۸۸) تا (۹۱) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی.

همچنین در ماده ۳ دریافت هرگونه هدیه نقدی یا غیرنقدی غیرمتعارف از اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصی یا عمومی و دولتی داخلی یا خارجی تحت هر عنوان توسط نمایندگان ممنوع بوده و مطابق ماده ۴ سوء استفاده از اختیارات نمایندگی و أخذ هر نوع امکانات و امتیازات از بخش‌های دولتی، عمومی و خصوصی به هر عنوان و هر شکل، توسط نماینده به نفع خود و نزدیکان وی ممنوع گردیده است.

۳- پیشینه پژوهش

سوابق پژوهش‌های داخلی و خارجی مرتبط با موضوع را می‌توان در قالب جدول ذیل به صورت خلاصه بیان نمود:

جدول ۱: سوابق پژوهش

ردیف	عنوان	گردآورنده/سال	نتایج تحقیق
۱	محدودیت‌های زمانی و بهره‌وری قانونگذار	Marie Ordway (2018)	بین امکان شرکت مجدد و به تبع نماینده شدن مجدد نماینده در مجلس، با میزان فعالیت نماینده در مجلس اعم از ارائه لوایح، شرکت در بحث‌ها، تلاش مستمر در جهت بهبود اوضاع کشور و منطقه مربوطه وی و... رابطه وجود دارد. اگر نماینده احساس کند که در دوره بعدی در مجلس حضور نخواهد داشت، به شدت بهره‌وری اش کاهش می‌یابد و خودش را درگیر امور قانون‌گذاری نخواهد کرد. برعکس اگر گمان ببرد که در دوره بعد نیز در مجلس حضور خواهد داشت، تمام تلاش خود را بکار خواهد بست تا مجدداً مورد قبول افراد باشد.
۲	مقایسه تحلیلی عملکرد نظارتی نمایندگان مجلس شورای اسلامی طی ادوار اول تا دهم	(زارعی و همکاران، ۱۳۹۸)	در روند کلی تغییرات آماری مربوط به عملکرد نمایندگان، ترکیب سیاسی عامی تعیین کننده نبوده و متغیرهای وابسته به زمان از تاثیر بیشتری برخوردارند. همچنین هر چند ادوار مختلف مجلس عملکردهای متفاوتی از خود به ثبت رسانده اند لیکن در نگاه کلی میزان استفاده از ابزارهای نظارتی به مرور زمان افزایش یافته است.
۳	عملکرد نمایندگان زن در مجلس شورای اسلامی دوره سوم و چهارم (۱۳۶۷ تا ۱۳۷۵)	(نعمتی، ۱۳۹۸)	در این دوره، تعداد داوطلبان نماینده زن و منتخبان نسبت به دوره های گذشته افزایش یافت و علاوه بر تهران در سایر شهرها به مجلس راه یافتند. نمایندگان زن با مشارکت بیشتر و مؤثر و اظهار نظر در خصوص طرحها و لایحه ها با تصویب قوانین در جهت حفظ قداست، تحکیم خانواده، احیای حقوق مادی و معنوی زمینه های حضور بیشتر در فعالیتهای اقتصادی اجتماعی فرهنگی و اقتصادی را فراهم کردند. نمایندگان زن با تصویب ۶۳ طرح و لایحه در مورد زنان، کودکان و خانواده در زمینه های پیوستن کشور به موافقتنامه حقوق کودکان، قانون استخدام در ادارات دولتی، بیمه بیکاری، بازنشستگی، اختصاص سهمیه دستکاری برای پزشکان و پیراپزشکان، اصلاح قانون مدنی ازدواج و طلاق تبادل هیئتهای پارلمانی زنان، بودجه های سالانه و

<p>برنامه های توسعه اقتصادی اصلاح قانون استخدام در قوه قضاییه، امنیت اجتماعی و ایجاد فراکسیون زنان زمینه های مشارکت بیشتر زنان در فعالیتهای اجتماعی را فراهم کردند. آنها با ایجاد سازمانها و تشکلهای صنفی با گسترش فعالیتهای فرهنگی، توسعه آموزش و تحصیلات تکمیلی از نقش سنتی خود فاصله گرفتند وضعیت آنها نسبت به گذشته تغییر ملموسی یافت، اما تا رسیدن به وضع مطلوب باید موانع و محدودیتهای بیشتری برداشته شود.</p>			
<p>اصول کلی حاکم بر رفتار نماینده در صداقت، شفافیت، استقلال، پاسخگویی، عدم تبعیض و ترجیح منافع عمومی بر منافع فردی لحاظ شده و این گونه نتیجه می گیرد که به صلاح است که خود نمایندگان بر خود نظارت کنند تا بنا به قانون استقلال مجلس صدمه ای نبیند و از طرفی نمایندگانی که درگیر زد و بندهای مالی و سیاسی و... می شوند اقتدار و عملکرد مجلس را تحت الشعاع قرار می دهند.</p>	<p>(عباسیان، ۱۳۹۵)</p>	<p>اصول حاکم بر رفتار نمایندگان مجلس</p>	<p>۴</p>
<p>در این تحقیق پنج متغیر ترکیب احزاب سیاسی، عملکرد تقنینی مجلس شورای اسلامی، استقلال مجلس در قانونگذاری، عملکرد نظارتی مجلس و رابطه مجلس با دیگر نهادهای حاکمیتی بررسی و با استفاده از داده های آرشیوی و با استراتژی تحقیق کیفی مورد تحلیل قرار گرفته است. نتایج پژوهش نشان می دهد که از سال ۱۳۶۸ و به دنبال بازنگری در قانون اساسی، جایگاه و تأثیرگذاری مجلس شورای اسلامی به عنوان یک قوه مستقل رو به تنزل نهاده و نظام سیاسی ایران به یک نظام ریاستی گرایش بیشتری داشته است.</p>	<p>(فقیهی، ذاکری و اسدی، ۱۳۹۳)</p>	<p>ارزیابی عملکرد مجالس شورای اسلامی در نظام جمهوری اسلامی ایران (مورد مطالعه: مجلس سوم تا هشتم)</p>	<p>۵</p>
<p>از طریق طراحی شاخصهای عمومی قانونگذاری، اختصاصی قانونگذاری و نظارتی نمایندگان مجلس، مولفه هایی جهت بررسی و تطبیق تصمیمات نمایندگان در چند دوره، میسر گردید.</p>	<p>(محرر و ، ۱۳۸۰)</p>	<p>تعیین و تبیین شاخصهای ارزیابی تصمیمات نمایندگان مجلس شورای اسلامی</p>	<p>۶</p>

<p>مجلس در دوره های مورد مطالعه توجه کامل به عملکرد دولت داشته است؛ ثانیاً در میان عملکردهای دولت نیز بیش از سه چهارم توجه نمایندگان به توزیع مواهب بوده است. در میان عملکرد توزیعی هم، سهم قابل توجهی به توزیع مواهب ملی در حوزه های انتخابیه اختصاص یافته است. بدین ترتیب کارویژه های دولت در حوزه استخراج منابع، تنظیم نهادی و بازآفرینی نمادین سهم بسیار اندکی در کنش نمایندگان داشته است. به رغم تأکید قانون اساسی بر فراگیری موضوعی و جغرافیایی وظایف نمایندگی، عملکرد نمایندگان اولاً از نظر موضوعی محدود به وجه توزیعی و ثانیاً از نظر جغرافیایی محدود به حوزه انتخابیه و منطقه نمایندگان بوده است.</p>	<p>(دین پرستی صالح، ۱۳۹۵)</p>	<p>تحلیل کنشهای نمایندگان مجلس شورای اسلامی از منظر سیاستهای عمومی دولت</p>	<p>۷</p>
---	-------------------------------	---	----------

با تامل در تحقیقات صورت گرفته، می توان گفت هر پژوهش تلاش نموده است از یک زاویه مشخص و متفاوت نسبت به ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس پرداخته و همچنین شاخصهای ارزیابی متنوعی برای ارزیابی آنان، مطرح نماید؛ برای مثال در یک پژوهش شاخصهایی از قبیل صداقت، شفافیت، استقلال، پاسخگویی، عدم تبعیض و ترجیح منافع عمومی بر منافع فردی لحاظ شده و در تحقیقی دیگر شاخصهای عمومی قانونگذاری، اختصاصی و نظارتی نمایندگان مجلس مدنظر قرار گرفته است. این در شرایطی است که توزیع فرصتها در یک پژوهش به عنوان مبنایی جهت ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس مورد توجه واقع شده است. لذا می توان گفت رویکرد عمده تحقیقات انجام شده، بهره گیری از شاخصهای کیفی و تلاش در جهت کمی سازی آنان بوده است.

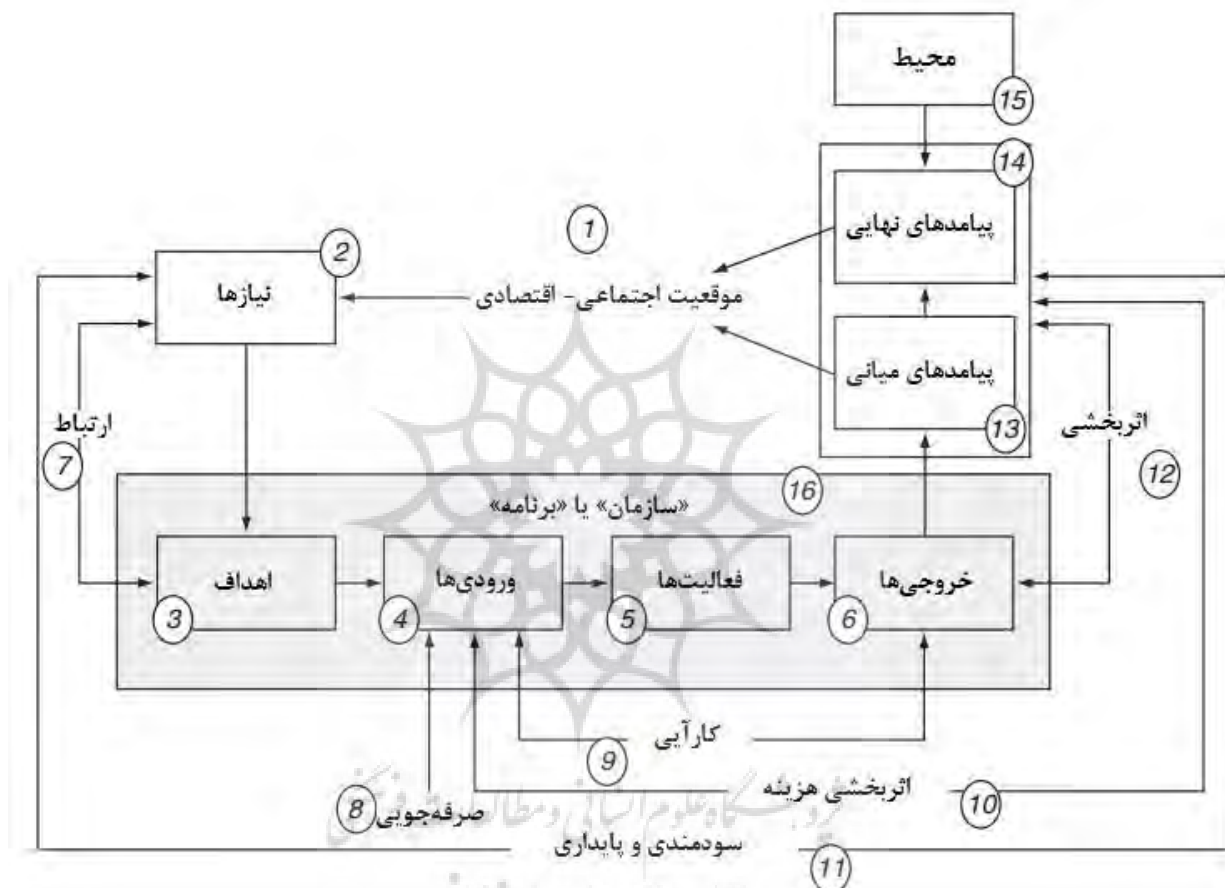
چارچوب مفهومی

مدلی که در این تحقیق آن را مبنا و مختار قرار می دهیم، مدل بوکاریت و پولیت (Pollitt & Boukaert, 2011) می باشد. در این چارچوب، اصطلاحاتی نظیر «کارآیی»، «اثربخشی» و «سودمندی» با بار معنایی کاملاً مشخص در نظر گرفته شده اند و این مهم برای سنجش نماینده به ویژه در این سه بعد امری مهم تلقی می گردد. تعاریف سه مفهوم مدنظر در مدل بوکاریت به صورت ذیل می باشد:

≠ کارآیی: در این مدل «کارآیی» عبارت است از نسبت میان خروجی ها و ورودی ها.

≠ اثربخشی: «اثربخشی» عبارت است از میزان نزدیک شدن خروجی ها به پیامدهای مورد نظر یا به عبارت دیگر میزان دستیابی به پیامدهای مورد نظر از خروجی های عملکرد.

≠ سودمندی: در سودمندی و پایداری نیز از طرفی نسبتی با نیازها و از طرف دیگر نسبتی با پیامدهای کاری نماینده برقرار می‌نماید که با توجه به اثرگذاری بسیار بالای نمایندگان، سنجش و شاخص‌گذاری این سه مفهوم امری لازم به نظر می‌رسد.

شکل ۶: چارچوب نظری ارزیابی (بوکاریت و پولیت، ۲۰۱۱)

۴- روش پژوهش

این تحقیق، کیفی و از نوع کاربردی بوده و به دلیل نیاز به انجام آن و مطالبه دستگاه‌های حاکمیتی و مردم درباره قوه مقننه انجام گرفته است. روش این پژوهش، تحلیل مضمون است که فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی و پراکنده و همچنین تبدیل آنها به داده‌های غنی و تفصیلی است. روش تحلیل مضمون دارای مراحل شامل آشنایی

با داده‌ها، ایجاد کدهای اولیه، جستجوی تم‌ها، بازبینی تم‌ها، تعریف و نام‌گذاری تم‌ها و تهیه گزارش است. (Braun & Clarke, 2006:43) در حقیقت تحلیل مضمون، یکی از قوی‌ترین روش‌هایی است که قادر است قطعات گسسته و پراکنده واقعیت اجتماعی را به روشی نظام‌مند در کنار یکدیگر سازمان داده و تصویری جامع از آن ارائه دهد. این روش یک راهبرد تقلیل و تحلیل داده‌ها است که توسط آن، داده‌های کیفی تقسیم‌بندی^{۱۹}، طبقه‌بندی^{۲۰}، تلخیص^{۲۱} و بازسازی^{۲۲} می‌گردند. تحلیل مضمونی اصولاً یک راهبرد توصیفی است که یافتن الگوها و مفاهیم مهم را از درون مجموعه داده‌های کیفی تسهیل می‌نماید (Given 2008: 867) کینگ و هاروکز^{۲۳} در سال ۲۰۱۰ با بررسی و جمع‌بندی تلاش‌های دیگر پژوهشگران تحلیل مضمون، فرآیندی سه مرحله‌ای را برای تحلیل مضمون ارائه داده‌اند که در این تحقیق نیز از این فرآیند استفاده می‌شود. این فرآیند شامل سه مرحله‌ی کدگذاری توصیفی^{۲۴}، کدگذاری تفسیری^{۲۵} و یکپارچه‌سازی از طریق مضامین فراگیر^{۲۶} می‌باشد (King & Horrocks, 2010:152-158). در مرحله کدگذاری توصیفی، هدف شناسایی قسمت‌هایی از داده‌های پیاده شده است که می‌توانند در پرداختن به سؤال پژوهش مفید باشند. در کدگذاری توصیفی بر تلاش برای «توصیف» چیزهایی که در گفته‌های مشارکت‌کننده حائز اهمیت است و نه «تفسیر» معنای آن‌ها تأکید می‌شود. گام اول کدگذاری توصیفی، خواندن کامل متن پیاده شده‌ای است که قصد تحلیل آن را داریم. گام بعدی، مشخص کردن هر چیزی در متن است که ممکن است به ما برای فهم دیدگاه‌ها، تجربیات و ادراکات مشارکت‌کننده، «در ذیل عنوان تحقیق» کمک نماید. همچنین بایستی یک توضیح^{۲۷} کوتاه در مورد آنچه در بخش مشخص شده مهم است، در کنار آن نوشته شود. گام آخر این مرحله بهره‌گیری از توضیح‌های اولیه برای تعریف کدهای توصیفی است. (کینگ و هاروکز، ۲۰۱۰: ۱۵۸-۱۵۲). در مرحله کدگذاری تفسیری تلاش می‌شود تا فراتر از توصیف گزاره‌های متن عمل کرده و بر تفسیر معانی آن‌ها تمرکز شود. این کار عمدتاً با ترکیب کدهای توصیفی‌ای که به نظر می‌رسد یک معنای واحد را در خود دارند انجام می‌شود، اگرچه ممکن است در جریان برگشتن به متن جهت قرار گرفتن در فضای بحث، کد تفسیری‌ای تعریف کنیم که به‌طور مستقیم به هیچ کد توصیفی مشخصی مربوط نباشد. در این مرحله نباید مفاهیم تئوریک خاصی را در کدگذاری بکار برد چرا که این کار باعث می‌شود تحلیل ما محدود شده و تنها جنبه‌هایی از داده‌ها را برگزینیم که در چارچوب تئوریک قرار می‌گیرند. با اتمام کدگذاری تفسیری یک بخش از متن، به سراغ بخش دیگر متن رفته و کدهای تفسیری را اضافه یا باز تعریف نموده و یا برخی کدهای توصیفی را به همان کدهای

¹⁹ - Segmented

²⁰ - Categorized

²¹ - Summarized

²² - Reconstructed

²³ King & Horrocks

²⁴ Descriptive Coding

²⁵ Interpretive Coding

²⁶ Overarching Themes

²⁷ Comment

تفسیری متن قبلی نسبت می‌دهیم تا جایی که احساس کنیم تمامی معنای متن را در کدهای تفسیری جای داده‌ایم. (کینگ و هاروکز، ۲۰۱۰: ۱۵۸-۱۵۲). در مرحله یکپارچه‌سازی و تعریف مضامین فراگیر، تعدادی مضامین فراگیر شناسایی می‌شوند که مفاهیم کلیدی تحقیق را بیان می‌کنند. این مضامین باید بر پایه مضامین تفسیری بیان شوند ولی در سطح تجرید بالاتری از آن‌ها قرار دارند. در این مرحله می‌توان به‌طور مستقیم از هر ایده تئوریکی که زیربنای تحقیق را تشکیل می‌دهد استفاده نمود. البته تا آنجایی که این ایده تئوریک توسط تحلیل‌های ما حمایت می‌شود. باید تلاش نمود که تعداد کدهای فراگیر تا جای ممکن محدود شود. این کدها باید به یک حداقل معقولی از متن مرتبط باشند ولی اگر به تحلیل کلی ما کمک می‌کند، می‌توان حتی کدهایی که به یک یا دو متن نیز مرتبطند را نیز تعریف نمود (کینگ و هاروکز، ۲۰۱۰: ۱۵۸-۱۵۲).

جامعه و نمونه تحقیق

جامعه پژوهش، نمایندگان دو دوره اخیر مجلس شورای اسلامی می‌باشند. علل انتخاب این افراد به عنوان جامعه پژوهش عبارتند از:

- ≠ همخوانی تحقیق با آخرین تغییرات حوزه تحقیق
- ≠ سهل‌الوصول بودن جمع‌آوری داده از دو دوره اخیر مجلس
- ≠ چند طیفی شدن نمایندگان بخصوص در دوره اخیر

از میان این افراد تلاش شده است سوابق اجرایی و سوابق علمی و آکادمیک مرتبط و همچنین اشراف به موضوع مد نظر قرار گیرد. روش گردآوری در این تحقیق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بوده و روش نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت هدفمند می‌باشد. بدین منظور کلیه افراد و خبرگانی که شامل متخصصین مدیریت دولتی و نمایندگان مجلس می‌باشند و دارای اطلاعات کافی در این زمینه بودند، مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند.

مختصات نمونه‌ها

نمونه‌ها در اینجا متن مصاحبه‌های صورت گرفته با نمایندگان مجلس شورای اسلامی ست که پژوهشگر را به سوی نمونه بعدی هدایت کرده و یا متوقف نموده است. همانگونه که ذکر گردید، جامعه و نمونه آماری پژوهش نیز نمایندگان دو دوره اخیر مجلس شورای اسلامی بوده و در میان نمایندگان مورد نظر، افرادی با مختصات ذیل حضور دارند:

- ≠ نماینده سه دوره مجلس شورای اسلامی، شناخته شده به عنوان فعال‌ترین نماینده پس از انقلاب اسلامی، هیئت علمی و استاد تمام دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران
- ≠ عضو مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دکتری سیاست‌گذاری عمومی دانشگاه علم و صنعت، کارشناس مطلع در حوزه ارزیابی نمایندگان مجلس
- ≠ نماینده سه دوره مجلس شورای اسلامی، دکتری اقتصاد از دانشگاه کلمون فرانسه و عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

- ≠ نماینده دوره نهم مجلس شورای اسلامی، دکتری اقتصاد از دانشگاه دوره‌ام انگلستان، هیئت‌علمی رشته مدیریت دانشگاه علامه طباطبایی (ره)
- ≠ نماینده دوره دهم مجلس شورای اسلامی، دکتری مدیریت.
- ≠ نماینده دوره دهم مجلس شورای اسلامی، دکتری اقتصاد و عضو هیئت علمی دانشگاه
- ≠ مدیر گروه سیاست‌گذاری حاکمیتی مرکز مطالعات دانشگاه امیرکبیر، سابقه همکاری گسترده با مرکز پژوهش‌های مجلس و کارشناس مطلع در حوزه مجلس
- ≠ دکتری سیاست‌گذاری علم و فناوری و دبیر محتوایی پویش مردمی شفافیت داوطلبانه برای مجلس، مدیر پروژه سامانه مجلس گرافی و کارشناس مطلع در حوزه مجلس
- ≠ نماینده مجلس شورای اسلامی در دوره نهم و کارشناس مطلع حوزه مجلس
- ≠ استادیار دانشگاه علامه طباطبایی در حوزه علوم سیاسی و پژوهشگر حوزه ارزیابی عملکرد

۵- یافته‌های پژوهش

پس از انجام مصاحبه‌ها و پیاده‌سازی آنها، تحلیل داده‌های گردآوری شده و استخراج مضامین پایه از طریق کدگذاری صورت پذیرفت، پس از به دست آمدن مضامین پایه، به تدوین مضامین سازمان‌دهنده تحقیق پرداخته شده است تا مضامین پایه‌ای که به هم نزدیکی مفهومی بیشتری دارند، در خوشه‌های مشخصی قرار گیرند. لازم به ذکر است در اینجا واحد تحلیل، تمهای حاصل از انجام مصاحبه با نمایندگان مجلس شورای اسلامی بوده و در این بخش نمونه‌هایی از کدگذاری، استخراج مضامین پایه و سازمان‌دهنده ذکر می‌گردد:

جدول ۲: کدگذاری توصیفی مصاحبه‌شونده A

عنوان کدباز	متن عبارت	نشانه‌گر
عدم عوام‌فریبی نماینده	تا زمانی که عوام‌فریبی حاکم باشد نمی‌توان مجلس و نماینده خوبی انتظار داشت.	PA1
پاسخگویی برای وعده‌ها	نماینده باید هم در مورد وعده‌های داده شده و هم در مورد قانون‌گذاری خوب پاسخگو باشد.	PA2
پاسخگویی برای نحوه قانون‌گذاری	نماینده باید هم در مورد وعده‌های داده شده و هم در مورد قانون‌گذاری خوب پاسخگو باشد	PA3
میزان عمل به وظایف تعیین شده از قانون اساسی	نماینده یک سری وظایف دارد که در قانون اساسی تدوین شده. باید دید چه مقدار در آن چارچوب حرکت می‌کند.	PA4

نشانگر	متن عبارت	عنوان کدباز
PA5	نماینده باید کلان نگر باشد.	کلان نگری
PA6	نماینده باید ششم استفاده از متخصصان و کارشناسان را داشته باشد.	بهره‌گیری از کارشناسان و متخصصان
PA7	نماینده باید حد خود را بدانند که بالاتر از وزرا است. باید عمل نماینده در این سطح باشد.	فهم نماینده از جایگاه نمایندگی
PA8	تعداد نطق‌های پیش از دستور که نماینده اصلاً فعالیت دارد یا نه. موافقت با لایحه یا طرح که اولاً کنش داشته و دوم اینکه به سرانجام رسیده یا نه.	تعداد نطق‌های عالمانه نماینده
PA9	سؤال از وزیران شاخص دیگری است که خدمتتان معرفی می‌کنم.	تعداد سؤال از وزرا
PA10	مشارکت در بررسی و موافقت با لایحه یا طرح که اولاً کنش داشته و دوم اینکه به سرانجام رسیده یا نه.	مشارکت در بررسی طرح‌ها و لوایح
PA11	صحبت درباره برنامه وزیران، مصاحبه با مطبوعات و تعداد نامه‌هایی که به مسئولان اجرائی کشور می‌نویسد سه شاخص بعدی در موضوع شما است.	اظهارنظر درباره برنامه دولت
PA12	صحبت درباره برنامه وزیران، مصاحبه با مطبوعات و تعداد نامه‌هایی که به مسئولان اجرائی کشور می‌نویسد سه شاخص بعدی در موضوع شما است.	میزان مصاحبه با رسانه‌ها
PA13	در حوزه انتخابی و نیز در سطح کشور تعداد بازدید از روستاها در جهت دریافت مستقیم اطلاعات نیازمندان ضروری است.	رسیدگی به محرومان و ارتباط مستقیم با آنها

جدول ۳: کدگذاری تفسیری مصاحبه‌شونده A

ردیف	عنوان مضمون پایه	کد
۱	عدم عوام‌فریبی	PA1
۲	پاسخگویی برای وعده‌ها	PA2
۳	پاسخگویی برای نحوه قانون‌گذاری	PA3
۴	میزان عمل به وظایف تعیین شده از قانون اساسی	PA4

PA5	کلان نگری	۵
PA6	بهره‌گیری از کارشناسان و متخصصان	۶
PA7	فهم نماینده از جایگاه نمایندگی	۷
PA8	تعداد نطق‌های عالمانه نماینده	۸
PA9	تعداد سؤال از وزرا	۹
PA10	مشارکت در بررسی طرح‌ها و لوایح	۱۰
PA11	اظهارنظر درباره برنامه دولت	۱۱
PA12	میزان مصاحبه با رسانه‌ها	۱۲
PA13	رسیدگی به محرومان و ارتباط مستقیم با آن‌ها	۱۳

جدول ۴: استخراج مضامین سازمان دهنده

ردیف	عنوان سازمان دهنده	عنوان مضمون پایه
۱	اظهارنظرهای عالمانه	اظهارنظر درباره برنامه دولت تعداد نطق‌های عالمانه نماینده تعداد پیشنهاد های اثرگذار و درست
۲	مردمی بودن	تعداد جلسات عمومی نماینده میزان شفافیت اطلاع مستقیم از وضعیت اجتماعی مردم در دسترس بودن نماینده ساده زیستی میزان تواضع نماینده در برابر مردم میزان شناخت مردم از نماینده
۳	انقلابی بودن	اعتقاد و پایبندی به ارزش‌های جمهوری اسلامی داشتن مرزبندی مشخص در مقابل دشمن اعتقاد و التزام عملی به ولایت‌فقیه میزان اهتمام در جهت احیای ارزش‌های انقلاب اسلامی

میزان پیگیری مطالبات مردم میزان دیدار با مسئولان کشور در جهت حل مسائل عمومی رسیدگی به امور حوزه انتخابی احترام و رسیدگی به امور و حقوق مردم میزان توجه به مصالح مردم	مطالبه گری حقوق اجتماعی	۴
--	-------------------------	---

پس از اتمام کدگذاری مصاحبه ها و شناسایی و تدوین عناوین مضامین سازمان دهنده، مضامین فراگیر در سه بعد عملکرد حاکمیتی نماینده، عملکرد حرفه‌ای و عملکرد اجتماعی تقسیم‌بندی شدند. لازم به ذکر است در اثنا تحقیق، محقق با این نکته مواجه گردید که بعد دیگری نیز می‌توان از ابعاد سه‌گانه ذکر شده تمیز داد و آن عبارت از بعد عملکرد فردی و عمومی نماینده بود. به این معنی که هر کارگزاری در جمهوری اسلامی می‌بایست آن ویژگی‌ها را دارا باشد. لذا بعد عملکرد فردی و عمومی نیز به ابعاد، اضافه گردید. جدول زیر شامل جمع بندی قالب مضامین، مشتمل بر مضامین فراگیر، سازمان دهنده و پایه می‌باشد.

جدول ۵: مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر

ردیف	عنوان فراگیر	عنوان مضمون سازمان دهنده	عنوان مضمون پایه
۱	بعد عملکرد فردی کارگزار	ویژگی های فردی و عمومی	روحیه نشاط و امید شجاع صراحت و عدم محافظه کاری عادل و عدالت خواه امین معتقد به جوانان روحیه جهادی حسن شهرت
		اخلاق مداری	عدم عوام فریبی حق پذیر رعایت انصاف صادق استقلال و عدم وابستگی

ردیف	عنوان فراگیر	عنوان مضمون سازمان‌دهنده	عنوان مضمون پایه
		ویژگی های اسلامی	دین‌داری و تقوای نماینده تعهد به ارزش های اسلامی ترجیح رضای خدا بر رضای مردم اهل استقامت و ایستادگی خداحوری تکلیف مداری
		مطالبه‌گری حقوق اجتماعی	میزان پیگیری مطالبات مردم میزان دیدار با مسئولان کشور در جهت حل مسائل عمومی رسیدگی به امور حوزه انتخابی احترام و رسیدگی به امور و حقوق مردم میزان توجه به مصالح مردم
		پاسخگویی	میزان مصاحبه با رسانه های عمومی پاسخگویی برای نحوه قانون گذاری پاسخگویی برای وعده ها میزان تحقق وعده ها
۲	بعد عملکرد اجتماعی	رسیدگی به محرومان	تلاش در بهبود آسیب های اجتماعی رسیدگی و بازدید از مناطق محروم
		مردمی بودن	تعداد جلسات عمومی نماینده میزان شفافیت اطلاع مستقیم از وضعیت اجتماعی مردم در دسترس بودن نماینده ساده زیستی میزان تواضع نماینده در برابر مردم میزان شناخت مردم از نماینده

ردیف	عنوان فراگیر	عنوان مضمون سازمان دهنده	عنوان مضمون پایه
۳	بعد عملکرد حرفه‌ای	علم محوری	متخصص بودن نماینده مطالعه نماینده در حوزه‌های مرتبط با وظایف خود بهره‌گیری از کارشناسان و متخصصان
		نظارت پایا و پویا	میزان تحقیق و تفحص تعداد سؤال از وزرا تعداد تذکرات عالمانه نظارت بر مسئولین علی‌الخصوص مسئولین حوزه انتخابیه میزان استفاده از ابزارهای نظارتی پیگیری تا سرانجام رسیدن طرح‌ها و لوایح مصوب
		اظهاری‌های عالمانه	اظهاری‌های عالمانه تعداد نطق‌های عالمانه نماینده تعداد پیشنهادهای اثرگذار و درست
		اشراف نماینده	کلان‌نگری و دیدگاه سیستمی قضاوت صحیح میزان تسلط نماینده بر موضوعات محوله از جمله طرح‌ها و لوایح مختلف عدم سوءگیری ناصحیح در انجام فعالیت‌ها فهم جایگاه نمایندگی
		تعهد و مسئولیت‌پذیری در مجلس	عدم بی‌تفاوتی به انجام امور محوله میزان حضور مؤثر در صحن میزان حضور مؤثر در کمیسیون مشارکت در بررسی طرح‌ها و لوایح میزان مشارکت در رأی‌گیری‌های مجلس چگونگی سفرهای کارکردی نماینده برنامه دار بودن
		کیفیت قانون‌گذاری	تعداد طرح‌های طراحی و ارائه شده بار مالی تصمیمات نماینده پیامد سنجی رأی‌های نماینده قابل اجرا بودن قوانین وضع شده

عنوان مضمون پایه	عنوان مضمون سازمان‌دهنده	عنوان فراگیر	ردیف
کنشگری مناسب در قبال طرح‌ها و لوایح			
میزان ضدیت و مبارزه با فساد رقابت سالم در دوران انتخابات عدم تخلف توسط نماینده سالم بودن هزینه‌کرد های نماینده حسن سابقه میزان عمل به وظایف تعیین شده قانونی از جمله قانون اساسی میزان پایبندی به قسم نمایندگی	سلامت و پایبندی به قانون		۴
حریت و وام‌دار نبودن داشتن شخصیت فعال سیاسی داشتن وجدان سیاسی نماینده میزان پشتیبانی از طرف حزب نوع گرایش سیاسی نماینده میزان انگیزه سیاسی در عملکرد نماینده	عدم سیاست‌زدگی	بعد عملکرد حاکمیتی	
اعتقاد و پایبندی به ارزش‌های جمهوری اسلامی داشتن مرزبندی مشخص در مقابل دشمن اعتقاد و التزام عملی به ولایت‌فقیه میزان اهتمام در جهت احیای ارزش‌های انقلاب	انقلابی بودن		
میزان تأثیر اقدامات نماینده برای حل مشکلات اصلی کشور پایبندی و ترجیح منافع ملی به منافع فردی برخورد نماینده با طرح‌های مغایر با اسلام و منافع ملی عدم تعارض منافع با وظایف نمایندگی مخالفت با سرمایه‌داری پیامد سنجی مواضع نماینده	رعایت منافع ملی		

در اینجا لازم است به این نکته توجه گردد که پس از انجام مصاحبه با نمایندگان (که در این مرحله با ۱۰ نفر از نمایندگان مصاحبه صورت پذیرفت) و تحلیل مصاحبه ها و کدگذاری آنها، تعداد ۲۴۱ کد به عنوان کدهای پایه از مصاحبه ها استخراج گردید که از این تعداد، ۳۹ کد مربوط به مصاحبه شونده اول، ۳۵ کد مربوط به مصاحبه شونده دوم، ۲۵ کد مربوط به مصاحبه شونده سوم، چهارم و ششم ... می باشد. لازم به ذکر است طی فرایند مصاحبه و انجام تحلیل ها، مشخص گردید که با انجام مصاحبه های بیشتر، میزان اطلاعات یا کدهای جدیدی که استخراج می گردند روندی کاهشی به خود گرفت به نحوی که در سه مصاحبه پایانی، کد جدیدی احراز نشد. افزون بر این روند استخراج مضامین سازمان دهنده نیز سیری نزولی داشت به گونه ای که از پنج مصاحبه انتهایی، مضمون سازمان دهنده جدیدی احصاء نگردید و لذا همان طور که مشاهده می شود، در مجموع ۴ مضمون فراگیر، ۱۷ مضمون سازمان دهنده (شامل ۱۳ عنوان برگرفته از مصاحبه ها و ۴ عنوان سازمان دهنده انتخابی) و ۸۹ مضمون پایه از شاخص های ارزیابی نمایندگان مجلس احصاء گردیده است. با توجه به اینکه از مصاحبه هفتم، دیگر مضمون جدیدی تولید نگردید، این امر خود بیانگر رسیدن محقق به اشباع نظری در این پژوهش می باشد.

جدول ۶: نمایشگر اشباع نظری

ردیف	مصاحبه	تعداد کدهای پایه	تعداد کدهای سازمان دهنده
۱	PA	۳۹	۵
۲	PB	۳۵	۵
۳	PC	۲۵	۰
۴	PD	۲۵	۱
۵	PE	۲۴	۲
۶	PF	۲۵	۰
۷	PG	۲۱	۰
۸	PH	۱۷	۰
۹	PI	۱۸	۰
۱۰	PJ	۱۷	۰
	جمع مضامین	۲۴۱	۱۳

۶- جمع بندی و نتیجه گیری

همانطور که در ابتدای مقدمه بیان گردید مسئله تحقیق آن است که چگونه میتوان عملکرد یک نماینده مجلس را شناسایی کرد؟ از این رو با مصاحبه با خبرگان و تحلیل نظرات آنان این نتایج حاصل شد که عملکرد یک نماینده مجلس دارای ابعاد متعددی است. یک بعد، بعد فردی یک نماینده است که به لحاظ شخصیتی دارای چه ویژگی باید باشد؟ بعد دوم ناظر به عملکرد حرفه ای یک نماینده است که به لحاظ شغل نمایندگی به عنوان یک شغل حرفه ای، یک نماینده بایستی دارای چه شاخص هایی باشد؟ این بعد طبق مدل بوکارتین ناظر به نسبت خروجی ها به ورودی یعنی کارایی است. بعد سوم ناظر به عملکرد اجتماعی یک نماینده است که مسئولیت اجتماعی یک نماینده مجلس منجر به شاخص هایی میگردد که براساس مدل بوکارتین به و در نهایت بعد آخر ناظر به ابعاد حاکمیتی است چرا که یک نماینده مجلس، از نظام جمهوری اسلامی نمایندگی می کند و بایستی در این خصوص شانیت نظام مقدس جمهوری اسلامی را رعایت نماید. در ادامه خلاصه ای از یافته های این ابعاد به همراه برخی کدهای استخراجی آمده است.

ابعاد عملکرد فردی و عمومی

ابعاد فردی یک نماینده مجلس دارای ویژگی های عمومی، اخلاقی و اسلامی است که

۱- ویژگی های فردی و عمومی

≠ روحیه نشاط و امید

≠ شجاع

≠ صراحت و عدم محافظه کاری

≠ عادل و عدالت خواه

≠ امین

≠ معتقد به جوانان

≠ روحیه جهادی

≠ حسن شهرت

۲- اخلاق مداری

≠ عدم عوام فریبی

≠ حق پذیر

≠ رعایت انصاف

≠ صادق

≠ استقلال و عدم وابستگی

با توجه به ارزش‌های حاکم بر کشور دسته دیگری از شاخص‌ها با عنوان اخلاق‌مداری برای ارزیابی نماینده مشخص می‌گردد. این بحث هم از جهت فردی و هم از جهت اجتماعی مهم تقی می‌شود؛ و به دلیل الگوگیری جامعه از بزرگان و سردمداران خود، رعایت مسائل اخلاقی بسیار مهم می‌باشد و برای همین مصاحبه‌شونده ای می‌گوید: «شما باید معلم اخلاق جامعه باشید. در نظام جمهوری اسلامی غیر از دانایی و کفایت سیاسی، کفایت اخلاقی و اعتقادی هم لازم است (PB25)». در این بین، بعضی از مفاهیم در مقوله اخلاقی، برای نمایندگان بسیار مهم تر بوده و در صورت نبود آن آسیب‌های جدی به کشور و اجتماع وارد خواهد شد که از جمله آن‌ها صداقت، شخصیت مستقل و حق‌پذیر است. لذا بیان شده است که: «اگر صداقت نباشد، ممکن است نماینده محدود به امور تبلیغاتی شود و صرفاً به دنبال نشان دادن خود به دیگران باشد (PF7)». و این یعنی برای جلوگیری از فعالیت‌های نمایشی مردم و حاکمیت باید نمایندگانی صادق داشته باشند که در امور دیگر نیز چنین است.

۳- دین‌محوری (ویژگی‌های اسلامی)

≠ دین‌داری و تقوای نماینده

≠ تعهد به ارزش‌های اسلامی

≠ ترجیح رضای خدا بر رضای مردم

≠ اهل استقامت و ایستادگی

≠ خدامحوری

≠ تکلیف‌مداری

در انجام وظایف نمایندگی، باید ویژگی‌های اسلامی حکمفرما باشد تا جهت‌دهی کلی فعالیت‌های نماینده در جهت اهداف کشور و مردم قرار گیرد؛ به عبارت دیگر نمی‌توان از نماینده‌ای که مادی‌گرا بوده یا برای گرفتن رأی از مردم به هرچه که بتواند دست اندازی می‌کند، توقع رساندن کشور به قله‌های معنویت و پیشرفت و دیگر مسائل اسلامی داشت. لذا داشتن ویژگی‌های اسلامی برای نمایندگان مجلس جمهوری اسلامی یک فرض کلی خواهد بود. مسائلی مانند تکلیف‌مداری و خدامحوری، ترجیح رضای خدا بر دیگران و... از جمله مسائلی است که در مضمون‌های به دست‌آمده تحقیق بارها تکرار گشته‌اند. به طور مثال مصاحبه‌شونده ای گفته است: «نمایندگان زرهی پولادین از یاد خدا و از توکل به خدا بر تن خودشان بی‌بوشند و وارد میدان شوند (PB28)». یا گفته‌اند «کسانی سر کار بیایند که مصداق «انّ الذین قالوا ربّنا الله ثمّ استقاموا» باشند؛ اهل استقامت، اهل ایستادگی باشند.

ابعاد عملکرد حرفه‌ای

نماینده از آن جهت که نمایندگی مردم در حاکمیت را بر عهده دارد، باید یک سلسله وظایف تخصصی بر عهده دارد، به عبارت دیگر مجموعه‌ای از فعالیت‌های حرفه‌ای را در پیش روی خود می‌بیند که از جمله آن‌ها قانون‌گذاری و نظارت است. در این حیطة که بزرگ‌ترین مجموعه شاخصه‌های تحقیق را نیز در برمی‌گیرد، ۲۹ شاخص شناسایی شده که در ۶ عنوان سازمان‌دهنده دسته‌بندی شده است. این شاخص‌ها عبارتند از:

۱- علم محوری

≠ متخصص بودن نماینده

≠ مطالعه نماینده در حوزه‌های مرتبط با وظایف خود

≠ بهره‌گیری از کارشناسان و متخصصان

نماینده باید فعالیت‌های حرفه‌ای خود را بر محور علم استوار نماید. به اعتراف مصاحبه‌شوندگان تحقیق، همچنین درک عمومی مردم، ریشه بسیاری از ناکارآمدی‌های یک نماینده از جهل سرچشمه می‌گیرد، به عنوان مثال یکی از خبرگان در این باره می‌گوید: «بعضی نمایندگان آنقدر خود را غرق در امور می‌کنند فرصت مطالعه، تحقیق در امور محوله یا دقیق شدن در طرح‌ها را پیدا نمی‌کنند. (PH19)» یا شخص دیگری تخصص را شرط لازم برای نماینده بیان می‌دارد و می‌گوید: «البته از نظر من متخصصان لزوماً کارایی مجلس را افزایش نمی‌دهند، هر چند که شرط لازم برای ورود به مجلس هستند. (PA32)»

۲- نظارت پویا و پایا

≠ میزان تحقیق و تفحص

≠ تعداد سؤال از وزرا

≠ تعداد تذکرات عالمانه

≠ نظارت بر مسئولین علی‌الخصوص مسئولین حوزه انتخابیه

≠ میزان استفاده از ابزارهای نظارتی

≠ پیگیری تا سرانجام رسیدن طرح‌ها و لوایح مصوب

یکی از دو حیطة اصلی فعالیت نمایندگان، حیطة نظارتی بوده است که با توجه به مصونیت آن‌ها در انجام وظایف نمایندگی و همچنین اشراف و جایگاه نمایندگی آن‌ها، فرصت بی‌بدیلی را برای استفاده از ابزارهای نظارتی در جهت آبادانی کشور یا از بین بردن فساد، مهیا کرده است. در این باره یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان می‌کند که «نماینده هیچ‌گونه محدودیتی برای نظارت ندارد و هر شخص و مقامی را می‌تواند مورد خطاب قرار دهد؛ بنابراین نماینده در این امر نباید کوتاهی کند. (PD3)»

۳- اظهارنظرهای عالمانه

- ≠ اظهار نظر درباره برنامه دولت
- ≠ تعداد نطق های عالمانه نماینده
- ≠ تعداد پیشنهاد های اثرگذار و درست

۴- اشراف نماینده

- ≠ کلان نگری و دیدگاه سیستمی
- ≠ قضاوت صحیح
- ≠ میزان تسلط نماینده بر موضوعات محوله از جمله طرح ها و لوایح مختلف
- ≠ عدم سوءگیری ناصحیح در انجام فعالیت ها
- ≠ فهم جایگاه نمایندگی

مسئله مهم دیگر در بعد عملکرد حرفه‌ای، وجود اشراف مناسب و کافی نماینده نسبت به جایگاه خود مطرح می‌شود و در ثانی شناخت درست و دقیق امور محوله تا با درک درست از مسائل، رویارویی مناسبی با موضوعات داشته باشد. در مسئله اول یعنی فهم جایگاه نمایندگی توسط نماینده به معنی هویت‌یابی درست نماینده از خود در چگونگی مواجهه با موضوعات مختلف بروز دارد برای مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان مطرح می‌کند که: «نمایندگان علاوه بر نقش مجلس و قانون‌گذاری رسمی، قدرت غیررسمی و سیاسی نیز دارند که باید مورد بررسی قرار گیرد. نماینده در آن جایگاه چه می‌کند؟ (PI10)» اما در قسمت دوم یعنی مواجهه درست با مسائل، یکی از مصاحبه‌شوندگان در این رابطه می‌گوید: «بعضاً نماینده‌ها اصلاً نمی‌داند به چه چیزی باید رأی بدهند، لذا اشراف به موضوعات مطروحه در مجلس خود مسئله مهمی است. (PF22)» لذا می‌توان با ارزیابی میزان کلان‌نگری و فهم درست نماینده از جایگاه و وظایف خود و همچنین اشراف ایشان بر موضوعات پیش روی خود، به نمایندگان در تراز کشور دست پیدا کرد.

۵- تعهد و مسئولیت‌پذیری در مجلس

- ≠ عدم بی‌تفاوتی به انجام امور محوله
- ≠ میزان حضور مؤثر در صحن
- ≠ میزان حضور مؤثر در کمیسیون
- ≠ مشارکت در بررسی طرح ها و لوایح
- ≠ میزان مشارکت در رأی‌گیری های مجلس
- ≠ چگونگی سفرهای کارکردی نماینده
- ≠ برنامه دار بودن

یکی از پر بحث ترین موضوعات که خبرگان تحقیق نیز به آن پرداخته اند ناشی از مسئولیت‌پذیری و میزان تعهد نمایندگان است. مثال در این حیطة بسیار است. مصاحبه‌شونده ای از این موضع گلابه کرده و عنوان داشته: «نماینده ای که متدین است در حفظ اکثریت مجلس و کمیسیون ها و برای حضور در کمیسیون ها تلاش می‌کند. بنده مکرر این

گلایه را در دوره‌های گذشته به نمایندگان محترم و رؤسای مجلس عرض کردم که گاهی اوقات انسان می‌بیند خیلی از صندلی‌ها خالی است. گاهی هم بعضی در مجلس در رأی‌گیری شرکت نمی‌کنند؛ عقب مجلس می‌نشینند، گعده می‌کنند، این هم مصلحت نیست. (PB16) البته بی‌مسئولیتی تنها به عدم حضور در کمیسیون‌ها یا صحن مجلس یا عدم رأی دادن نمایندگان ختم نشده و در بزنگاه‌های مختلفی بروز می‌کند، لذا مصاحبه‌شونده ای در این باره می‌گوید «اینکه نماینده در کمیسیون چه میزان مسئولیت قبول و به اجرا می‌رساند شاخص دیگری از عملکرد اوست. (PE14)»

۶- کیفیت قانون‌گذاری

≠ تعداد طرح‌های طراحی و ارائه شده

≠ بار مالی تصمیمات نماینده

≠ پیامد سنجی رأی‌های نماینده

≠ قابل اجرا بودن قوانین وضع شده

≠ کنشگری مناسب در قبال طرح‌ها و لوایح

در فهم و کیفیت قانون‌گذاری توسط نماینده شاخص‌های گوناگونی دخیل هستند، اما آنچه مورد توافق اکثریت مصاحبه‌شوندگان در این تحقیق بوده است، سنجش کیفیت قانون‌گذاری از طرقی مانند پیامدسنجی رأی‌های نماینده یا نوع کنشگری نماینده در قبال طرح‌ها و لوایح پیشنهادی و... است تا بتوان ارزیابی درستی از نماینده به دست آورد. از شاخص‌های دیگر در سنجش کیفیت قوانین وضع شده توسط نماینده مضمون تولیدی در این مصاحبه است که مصاحبه‌شونده آن می‌گوید: «نماینده باید هنگام تدوین قوانین، قوانینی را وضع کند که واضح، روشن، پویا و قابل اجرا باشد. (PG4)» در این جا چند مسئله مطرح شده است که از جمله آن‌ها قابلیت اجرایی بودن قانون وضع شده است.

ابعاد عملکرد اجتماعی

در این تحقیق ۱۸ شاخص به صورت مستقیم در حیطه عملکرد اجتماعی نماینده استخراج گردیده است که در ۴ عنوان سازمان‌دهنده مطالبه‌گری حقوق اجتماعی، مردمی بودن، پاسخگویی و رسیدگی به محرومان به نحو زیر طبقه بندی شده است.

۱- مطالبه‌گری حقوق اجتماعی

≠ میزان دیدار با مسئولان کشور در جهت حل مسائل عمومی

≠ میزان پیگیری مطالبات مردم

≠ رسیدگی به امور حوزه انتخابی

≠ احترام و رسیدگی به امور و حقوق مردم

≠ میزان توجه به مصالح مردم

مطالبه‌گری یکی از مهمترین فعالیتهای نمایندگی است لذا یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان داشته است که این مطالبه‌گری به صورت‌های مختلف بروز می‌یابد، گاه نماینده با نطق، مطالبه‌ای را مطرح می‌کند و گاه با ملاقات با مسئولین کشوری و گاه با نامه نگاری و... اما فارغ از قالب مطالبه‌گری‌ها محتوای مطالبات نیز نقش به‌سزایی در پیشبرد امور به ویژه پیشبرد امور اجتماعی و احیای حقوق مردم دارد. «نماینده باید پذیرای مردم شاکی از دولت و نهادها باشد نماینده باید تربیون مردم بوده و درد آن‌ها را بیان کرده و از حقوق آن‌ها دفاع کند (PDY)». البته باید این مطالبه‌گری با توجه به مصالح مردم و حل مسائل عمومی قرار گیر نه منافع قومی یا جناحی. به دلیل اهمیت مطالبه‌گری توسط نماینده، این موضوع نیز باید در بررسی عملکرد نماینده به جدیت رصد و ارزیابی گردد.

۲- مردمی بودن

≠ میزان شفافیت

≠ تعداد جلسات عمومی نماینده

≠ اطلاع مستقیم از وضعیت اجتماعی مردم

≠ در دسترس بودن نماینده

≠ ساده زیستی

≠ میزان تواضع نماینده در برابر مردم

≠ میزان شناخت مردم از نماینده

مصاحبه‌شونده‌ای در این رابطه گفته است: «یک نماینده باید با موکلینش بدون مرز بندی زیاد ارتباط بالا داشته باشد (PG19)». این ارتباط راحت، زیاد، بدون نگاه از بالا به پایین، متواضعانه و بدون مرز بندی زیاد که از مطالبات مردم از نماینده است در مصاحبه‌های گوناگون این تحقیق آمده است، به طور مثال خبره‌ای می‌گوید: «یک نماینده اصلح وظیفه دارد که اولاً در بین مردم منطقه حضور داشته باشد و در ثانی وقتی در منطقه حضور دارد، فضا را امنیتی نکند (PH10)». بحث دیگری که در این موضوع به میان می‌آید، میزان شفافیت است مردم نباید احساس غریبه انگاشته شدن از طرف نمایندگانشان داشته باشند.

۳- پاسخگویی

≠ پاسخگویی برای نحوه قانون گذاری

≠ میزان مصاحبه با رسانه های عمومی

≠ پاسخگویی برای وعده ها

≠ میزان تحقق وعده ها

یکی دیگر از وظایف نماینده در قبال مردم و اجتماع میزان پاسخگو بودن اوست. «یک نماینده با یک سری شعار و وعده از سوی مردم رأی گرفته است، میزان سودمندی او می‌تواند این‌طور ارزیابی شود که چه مقدار از شعارها و وعده‌های تبلیغاتی را محقق ساخته است (PG17)». علاوه بر این، نماینده که به نمایندگی از مردم در معرض قانون‌گذاری و نظارت قرار گرفته است، باید در چگونگی عمل خویش، به موکلینش پاسخگو باشد. لذا برای این پاسخگویی، طبیعتاً میزان مصاحبه با رسانه‌های عمومی نیز نقش‌آفرینی پیدا خواهد کرد.

۴- رسیدگی به محرومان

- ≠ تلاش در بهبود آسیب‌های اجتماعی
- ≠ رسیدگی و بازدید از مناطق محروم

ابعاد عملکرد حاکمیتی

نماینده به جهت قرارگیری در یکی از اصلی‌ترین ساختارهای حاکمیتی کشور، ملزم به رعایت و انجام فعالیت‌هایی در این راستا می‌باشد که روی هم‌رفته بخش زیادی از جهت‌دهی فعالیت نماینده را شامل می‌شود. ۲۳ مضمون پایه قرار گرفته در ۴ مضمون سازمان‌دهنده نتایج حاصله از مصاحبه با خبرگان در این تحقیق می‌باشد. در ادامه این عناوین ذکر می‌گردد:

۱- سلامت و پایبندی به قانون

- ≠ میزان ضدیت و مبارزه با فساد
- ≠ رقابت سالم در دوران انتخابات
- ≠ عدم تخلف توسط نماینده
- ≠ سالم بودن هزینه‌کرد های نماینده
- ≠ حسن سابقه
- ≠ میزان عمل به وظایف تعیین شده قانونی از جمله قانون اساسی
- ≠ میزان پایبندی به قسم نمایندگی

نماینده برای ایفای نقش نمایندگی باید سالم بوده و پای‌بند به قانون باشد. از طرفی نماینده‌ای که دارای تخلفات زیادی بوده یا وامدار گروه‌ها و جریان‌های مختلفی است یا در عملکردهای گذشته اشتباهات فاحشی از خود نشان داده، در دوران نمایندگی این مسائل گریبان او را خواهد گرفت و اجازه پیش‌برد مطلوب کارها را به وی نمی‌دهد. لذا گفته‌اند: «باید ضد فساد هم باشد و با فساد مالی و... به شدت و به جد و از بن دندان و نه صرفاً لفظ، مخالف باشد (PB6)».

۲- عدم سیاست زدگی

- ≠ حریت و وام‌دار نبودن
- ≠ داشتن شخصیت فعال سیاسی
- ≠ داشتن وجدان سیاسی نماینده
- ≠ میزان پشتیبانی از طرف حزب
- ≠ نوع گرایش سیاسی نماینده
- ≠ میزان انگیزه سیاسی در عملکرد نماینده

داشتن یا نداشتن انگیزه‌های سیاسی، سیاست‌زدگی، اقدامات جناحی، حریت و... همواره از جمله مسائل مناقشه برانگیز نمایندگی بوده است. نماینده باید نسبت درستی با این‌گونه مسائل گرفته تا بتواند در ایفای وظایف نمایندگی عملکرد مناسبی از خود بروز دهد. به صورت کلی این گفته که «نماینده نباید دغدغه‌های غیرنمایندگی در جیبش داشته باشد. (PD24)» مورد اتفاق خبرگان بوده است؛ اما این به معنی نداشتن انگیزه یا کنش سیاسی در نماینده نخواهد بود. لذا داشتن شخصیت فعال سیاسی نه تنها مورد نکوهش نیست بلکه ممدوح نیز می‌باشد. آنچه مورد نکوهش است وابستگی در تصمیم و عملکرد سیاست‌زده و جناحی آن هم در جایگاهی ملی و فراجناحی است.

۳- انقلابی بودن

- ≠ اعتقاد و پایبندی به ارزش‌های جمهوری اسلامی
- ≠ داشتن مرزبندی مشخص در مقابل دشمن
- ≠ اعتقاد و التزام عملی به ولایت‌فقیه
- ≠ میزان اهتمام در جهت احیای ارزش‌های انقلاب اسلامی

انقلابی بودن یکی دیگر از حیطه‌هایی است که نماینده در بعد عملکرد حاکمیتی، باد به نسبت با آن ارزیابی شود. انقلابی بودن یعنی کسی که به اهداف انقلاب اسلامی باور دارد و در جهت تحقق آن می‌کوشد. (خامنه‌ای، ۱۳۹۳) چون انقلاب ما انقلاب اسلامی بوده است لذا فرد انقلابی در اهتمام به ارزش‌های اسلامی و همسویی با آن‌ها قرار می‌گیرد. برای همین گفته شده است که «وظیفه‌ی نماینده‌های مجلس اهتمام جدی به اسلام و ارزش‌های اسلامی است و تحت هیچ شرایطی حق تخطی از آن را نماینده ندارد (PB19)». فرد انقلابی اعتقاد به اسلام و قانون اساسی و ولایت‌فقیه دارد و مردم نیز توصیه به انتخاب چنین شخصی شده‌اند.

یکی دیگر از شاخص‌های انقلابی بودن مرزبندی با دشمن انقلاب است. لذا بیان داشته‌اند که: «اینکه نماینده چقدر در فضای استکبارستیزی، مبارزه با اشرافیت، مردمی بودن و غیره باید لحاظ شود (PJ11)».

۴- رعایت منافع ملی

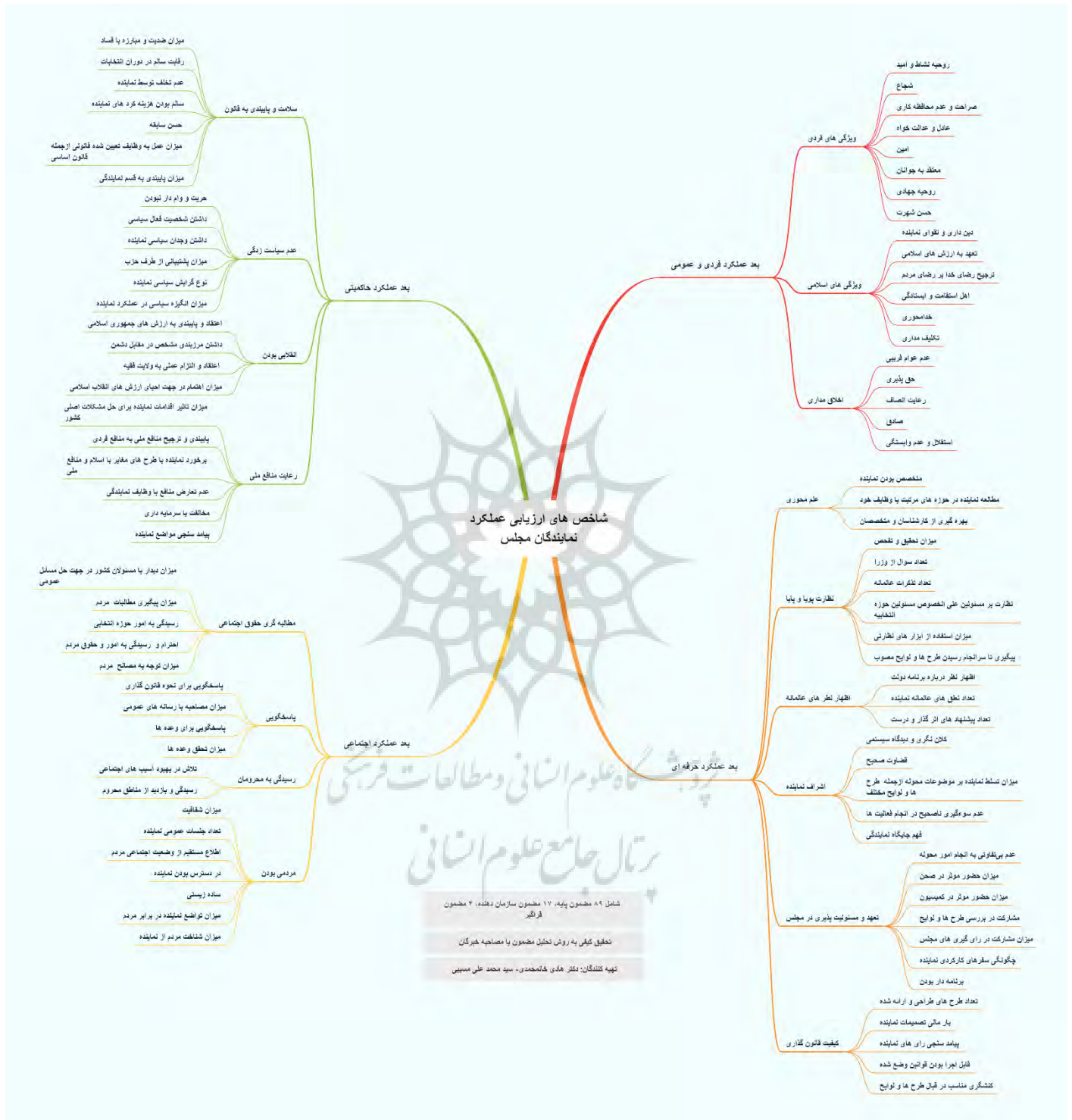
- ≠ میزان تأثیر اقدامات نماینده برای حل مشکلات اصلی کشور

- ≠ پای‌بندی و ترجیح منافع ملی به منافع فردی
- ≠ برخورد نماینده با طرح‌های مغایر با اسلام و منافع ملی
- ≠ عدم تعارض منافع با وظایف نمایندگی
- ≠ مخالفت با سرمایه‌داری
- ≠ پیامدسنجی مواضع نماینده

مجلس تجلی‌گاه حاکمیت مردم بوده و نمایندگان بعد از ورود به مجلس، دیگر فقط نماینده حوزه انتخابی خود نبوده، نماینده همه مردم کشور خواهند بود؛ بنابراین باید در تصمیم‌گیری‌ها مصالح عموم مردم را مدنظر قرار داده و رفع مشکلات عموم مردم را بر اقدامات قومی و بخشی اولویت دهند. حال باید دانست رعایت منافع ملی اقتضائات و مسائلی دارد. یکی از مسائل پیش‌روی نمایندگان برای در نظر نگرفتن منافع ملی، بحث تعارض منافع است. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این رابطه می‌گویند: «بعضاً نمایندگان در بعد نظارتی امضای خود را از استیضاح وزیر پس می‌گیرند. لازم به ذکر است عمده‌ی این اقدام به علت تعارض منافع‌هایی مانند تعارض بین منافع شهرستان و منافع ملی کشور می‌باشد (PF3)». این موضوع نشان از اهمیت منافع در رعایت مصالح ملی است. باید افزود که نحوه مواضع نماینده نیز مقوله مهمی است: «باید دید که موضع‌گیری‌های نماینده توان حل مسائل اساسی را دارد یا خیر؟ باید دید تبعات اقتصادی اجتماعی فرهنگی موضع‌گیری‌های نماینده چگونه است (PD13)».

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

در نهایت شبکه مضامین شاخص های ارزیابی یک نماینده مجلس به صورت زیر می باشد:

شکل ۷: ترسیم مضامین پژوهش

پیشنهادات

با عنایت به اهمیت موضوع ارزیابی و شاخص‌های آن، پیشنهادات این پژوهش به دو صورت ذیل قابل تفکیک می‌باشند:

الف) پیشنهادات کاربردی:

۱- پیشنهادات برای مجلس شورای اسلامی

≠ مجلس شورای اسلامی با کمک مرکز پژوهش‌های مجلس می‌تواند با به‌کارگیری نتایج این تحقیق در کیفیت نمایندگان اثر مثبت ایجاد و حرکتی در جهت ارزیابی نمایندگان را شکل دهد، پیشنهاد می‌گردد سامانه‌ای با دسترسی آزاد مردم و نمایندگان به آن، راه‌اندازی شده و برای هر نماینده به صورت کاملاً به‌روز، اطلاعات مربوط به ارزیابی ایشان اعمال و در معرض انظار عمومی قرار گیرد، به‌طور مثال نماینده تا امروز چند جلسه حضور داشته است؟ چه طرح‌هایی را پیگیری کرده است؟ چند جلسه مردمی ترتیب داده است؟ و... به این صورت که نظام رتبه‌بندی نمایندگان و رتبه‌بندی کمیسیون‌ها به وجود آید.

≠ این تحقیق برای مجلس شورای اسلامی، به‌خصوص برای هیئت نظارت بر رفتار نمایندگان و کمیسیون اصل ۹۰، بیش از هر جای دیگر قابل استفاده است تا نظارت دقیق‌تری بر رفتار نمایندگان داشته و در صورت عملکرد غیر قابل قبول نماینده، او را با اختیارات خود مورد پیگرد قرار دهند.

۲- پیشنهادات برای شورای نگهبان

همان‌طور که در قانون مشخص شده است، وظیفه احراز و تأیید صلاحیت نمایندگان، با شورای نگهبان است. لذا پیشنهاد می‌گردد این شورا برای استفاده از نتایج به دست آمده این تحقیق، شاخص‌هایی که در مضامین سازمان‌دهنده‌ی سلامت و پایبندی به قانون، ویژگی‌های اسلامی نماینده و انقلابی بودن نماینده، قرار گرفته‌اند را به عنوان زیر مولفه‌های ماده ۲۷ قانون انتخابات که شرایط انتخاب شونده‌گان را بیان می‌کند، قرار داده و در روند بررسی برای احراز صلاحیت کاندیدهای نمایندگی، مورد استفاده قرار دهند.

۳- پیشنهادات برای نهادهای رسانه‌ای

≠ نهادهای رسانه‌ای از جمله صداوسیما، خبرگزاری‌ها، شبکه‌های اجتماعی و... می‌توانند از نتایج این تحقیق برای بالا بردن درک سیاسی آحاد مردم، همچنین گفتمان‌سازی برای انتخاب نمایندگان اصلح توسط مردم، اقدام نمایند. پیشنهاد می‌شود برگرفته از شاخص‌های بدست آمده این پژوهش، برنامه‌هایی ساخته شود که در آن کارشناسان، به تبیین شاخص‌های نماینده مطلوب بپردازند. تا مردم بر اساس شاخص‌های درستی به مشارکت در انتخابات و همچنین نظارت بر نمایندگان خود، بپردازند.

≠ همچنین با پوشش رسانه‌ای مناسب از مقایسه عملکرد نماینده با شاخص‌های به دست آمده، عملکرد نمایندگان را رصد کرده، بهبود دهند، اخبار این حوزه را به مردم اطلاع‌رسانی نموده و نمایندگان را به مردم و افکار عمومی پاسخگو نمایند.

(ب) پیشنهادات برای تحقیقات آتی:

≠ این تحقیق پایه‌ای برای تحقیقات بعدی در این زمینه می‌باشد، به عبارت دیگر پس از شناسایی شاخص ارزیابی نمایندگان مجلس در این تحقیق، گام‌های بعدی می‌تواند تحقیق در مورد وزن‌دهی و اولویت‌بخشی به این شاخص‌ها باشد.

≠ یکی دیگر از موضوعات پیشنهادی برای محققان دیگر، شناسایی فرایند ارزیابی شاخص‌های به دست آمده در این تحقیق است که می‌تواند در دستور کار قرار گیرد. به عبارت دیگر این شاخص‌ها چگونه باید اندازه‌گیری و سنجش شود؟ این سؤال خود عنوان تحقیقی مستقل است؛ چراکه اگر روش سنجش شاخص‌های به دست آمده نادرست انجام گیرد، این شاخص‌ها کارآمدی خود در جهت شناخت درست عملکرد نمایندگان را از دست خواهند داد.

≠ پیشنهاد می‌شود تا بر اساس شاخص‌های ارزیابی عملکرد نمایندگان، طرح سیاستی توسط پژوهشگران نوشته شده و تبعات سنجش این شاخص‌ها را پیش‌بینی کرده و در صورت نیاز آن را اصلاح و مدل‌سازی ریاضی-کامپیوتری نمایند.

≠ این تحقیق بر اساس تعریف «نماینده بودن» نمایندگان مجلس طرح ریزی شده است، در این تحقیق صرفاً با توجه به نظریه مشهور بر جایگاه نمایندگی و نه وکالت مردم و... شاخص‌هایی کشف شده است، اما در صورت تغییر صورت مسئله نمایندگی به عنوان وکالت نماینده از طرف مردم یا دیدگاهی که صلاحیت نماینده را تسری شئون قانون‌گذاری ولی‌فقیه می‌بیند، شاخص‌های ارزیابی با توجه به تغییر تعریف نمایندگی، متفاوت خواهد بود.

≠ این تحقیق به شناسایی شاخص‌های ارزیابی عملکرد نمایندگان مجلس پرداخته بود، لذا پیشنهاد می‌شود برای دیگر قوا و نهاد‌های تصمیم‌گیر کشور نیز، مانند قوه قضاییه، دولت، مجلس خبرگان، شوراهای شهر و... نیز تحقیقاتی مشابه صورت گیرد.

≠ با توجه به اینکه این تحقیق به صورت کیفی صورت گرفته است، پیشنهاد می‌گردد با تحقیقی با روش کمی در همین حوزه، نتایج این دو تحقیق باهم ارزیابی و مقایسه گردند.

≠ مطالعات تطبیقی و مقایسه شاخص‌های به دست آمده، شاخص‌های کشورهای دیگر، به‌ویژه کشورهای با ارزش‌ها و شرایط نزدیک به ایران اسلامی، پیشنهاد دیگر برای محققان است.

منابع و مأخذ

- ۱- دین پرستی صالح، فائزه (۱۳۹۵) تحلیل کنشهای نمایندگان مجلس شورای اسلامی از منظر سیاستهای عمومی دولت، فصلنامه دولت پژوهی، سال دوم (شماره ۸)، ۱-۵۷.
- ۲- زارعی، علی، بهشتی سرشت، محسن، فوزی، یحیی، حسن زاده، اسماعیل (۱۳۹۸) مقایسه تحلیلی عملکرد نظارتی نمایندگان مجلس شورای اسلامی ادوار اول تا دهم، فصلنامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی، سال سیزدهم (شماره ۴۸)، ۳-۲۶.
- ۳- فقیهی، ابوالحسن، ذاکری، محمد و اسدی، اسماعیل (۱۳۹۳) ارزیابی عملکرد مجالس شورای اسلامی در نظام جمهوری اسلامی ایران (مورد مطالعه: مجلس سوم تا هشتم)، فصلنامه راهبرد، سال بیست و سوم، شماره ۷۲
- ۴- محقر، علی، امین ناصری، محمدرضا (۱۳۸۰) تعیین و تبیین شاخصهای ارزیابی تصمیمات نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نشریه مدرس علوم انسانی، دوره پنجم (شماره ۲)، ۱-۲۴.
- ۵- نعمتی، نورالدین (۱۳۹۸) عملکرد نمایندگان زن در مجلس شورای اسلامی دوره سوم و چهارم (۱۳۶۷ تا ۱۳۷۵)، فصلنامه زن در فرهنگ و هنر، دوره یازده (شماره ۱)، ۱۳۳-۱۴۹.

- 1- Chiru, M. (2018). The electoral value of constituency-oriented parliamentary questions in Hungary and Romania. *Parliamentary Affairs*, 71(4), 950–969.
- 2- Thompson, JB Thrasher, G AUS, Arthur L Burnett. Edith D Canby, (2007) *The Journal of Urology*, 177(28), 2106_2131.
- 3- Marwa Abdalla Alboushra, Amirul Shah Md Shahbudin, Yousif Abdelbagi Abdalla, (2015) *Asian Social Science* 11 (15), 10_22.
- 4- Costa, M., Johnson, K., & Schaffner, B. (2018). Rethinking representation from a communal perspective. *Political Behavior*, 40(2), 301–320.
- 5- Moacyr Aureliano Gomes De Brito, Luigi Galotto, Leonardo Poltronieri Sampaio, Guilherme de Azevedo e Melo, Carlos Alberto Canesin, (2012) *IEEE transactions on industrial electronics*, 60 (3), 1156-1167.

- 6- McKay, Lawrence (2020) Does constituency focus improve attitudes to MPs? A test for the UK, *The Journal of Legislative Studies*, 26(1),1-26.
- 7- André, A., DePauw, S., & Andeweg, R. B. (2018). Public and politicians' preferences on priorities in political representation, 3 (3), 659_681.
- 8- Audrey André, Sam Depauw,(2018) *World Political Science* 9 (1), 337-355.
- 9- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006), "Using thematic analysis in psychology", *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- 10-Broadbent, J., & Laughlin, R. (2009),"Public private partnerships: an introduction", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*,16 (3),332_341.
- 11-Fernando,Catarini., SS, Hanna (1999) , *Ecological economics and sustainable governance of the oceans*, 31(2), 171_187.
- 12-Sole, G Schiuma , A management model and factors driving performance in public organizations, 13(4) ,3_11 .
- 13-Given, Lisa. M. (2008),*The Sage encyclopedia of qualitative research methods*, SAGE Publications. <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.03.003>
- 14-King, N., & Horrocks, C. (2010), *Interviews in qualitative research*, London: SAGE Publications. <https://books.google.com/>
- 15-Pollitt, C., Boukaert, G. (2011). *Public Management Reform: A Comparative Analysis, New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State*,3rd edition. Oxford University Press.
- 16-Rai, S., & Spary, C. (2019). *Performing representation: Women members in the Indian parliament*. OUP India, New Delhi: Oxford University Press.
- 17-Roland JJ, Stewart AL, Janke KL, Gielow MR, Kostek JA, Savage LM, Servatius RJ, Pang KC , *J Neurosci*.(2014). Medial septum-diagonal band of Broca (MSDB) GABAergic regulation of hippocampal acetylcholine efflux is dependent on cognitive demands,34(2),506_514.
- 18-Balaboniene I. & G. Vecerskiene (2015) "The Aspects of Performance Measurement in Public Sector Organization". *Procedia - Social and Behavioral Sciences*,213(20), 314 – 320.

- 19-André A., DePauw S. & Andeweg R.B. (2018), Public and politicians' preferences on priorities in political representation. In: Deschouwer K. (red.) Mind the Gap; Political Participation and Representation in Belgium. London: Rowman & Littlefield Int./ECPR Press. 12(2), 51-73.
- 20-Ordway, Marie (2018), Term limits and legislator productivity, Accounting, Auditing & Accountability Journal, 12 (2), 212_241.

